

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Naformátováno: Odlišné záhlaví na první stránce

Bakalářská práce

ŽENY A DÍVKY ČESKÝCH MĚST
A
JEJICH POHLEDY NA RODINU A KARIÉRU NA PRAHU 3. TISÍCILETÍ

Vedoucí práce: **RSDr. Ján Mišovič, CSc**

Autor práce: Jitka Brzorád

Studijní obor: sociální a charitativní práce

Ročník: III.

2011

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

15. 3. 2011

Jitka Brzorád

Děkuji vedoucímu bakalářské práce **RSDr. Jánu Mišoviči, CSc** za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat své matce a nejbližší rodině, za podporu a především pomoc při zajišťování podkladů k mé bakalářské práci.

ABSTRAKT

BRZORÁD J., Ženy a dívky českých měst a jejich pohledy na rodinu a kariéru na prahu 3. tisíciletí. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce J. Mišovič.

Klíčová slova: Žena, matka, seniorka, rodina, kariéra, děti, peníze, dotazníkové šetření

Bakalářská práce pojednává o názorech vybraného vzorku žen a vyhodnocuje je. Jedná se o ženy všech věkových kategoriích žijících ve městech jihočeského a středočeského kraje. Teoretická část se zabývá definicí jednotlivých forem postavení ženy ve společnosti, z pohledu soudobého i historického.

V praktické části je na základě výsledků dotazníkového šetření odpovězeno na dvě hypotézy, a to zda-li věk nebo vzdělání ovlivňuje názor žen na rodinu a kariéru. Toto se snažím dokázat nebo vyvrátit na nereprezentativním vzorku žen a dívek. Výsledky jsou konfrontovány s názory vyjádřenými v odborné literatuře a shrnuty v závěru.

ABSTRACT

Ladies and girls from Czech cities and their opinions of family and career at the beginning of the third millenium.

Keywords: woman, mother, senior, family, career, children, money, opinion pool

The bachelor thesis deals with the opinion of selected sample of women. The respondents are women of all age categories living in cities of South and Central Bohemia. The theoretical part of the work defines various forms of the position of women in the society, which are considered from both current and historical perspective.

The practical part of the work, based on results of opinion pool, gives answers to two questions: do the age or education of the women affect their opinion of family or professional career. I try to confirm or reject these hypotheses by analyzing the collected sample. The obtained results are compared with the opinions already published in scientific literature and summarized in the conclusions.

OBSAH

Úvod	6
1 Žena, její postavení ve společnosti z pohledu historie a současnosti	9
1.1 Žena	10
1.1.1 Žena matka	12
1.1.2 Kariéra	14
1.1.3 Žena matka a její profesní život	15
1.2 Rodina	16
1.2.1 Soužití muže a ženy	18
1.2.2 Ženy a životní moudrost	21
2 Praktická část	24
2.1 Hypotézy	24
2.2 Definice zkoumaného vzorku populace	24
2.3. Metodika	26
2.3.1 Použité metody sběru dat	27
2.3.2 Metody vyhodnocení sebraných dat	27
2.3.2.1 Popis dotazníku ke sběru dat	28
2.3.3 Postup sběru dat	28
2.4 Vyhodnocení hypotézy č. I.	29
2.5 Vyhodnocení hypotézy č. II.	34
2.6 Diskuze	37
Závěr	39
Použitá literatura	40
Přílohy	42

ÚVOD

Motto :

Sny a touhy tu jsou dlouho, jak jen si vzpomínáme:

být krásná, stát se nevěstou, být matkou, být milovanou dcerou, mít nejlepšího přítele,
ale v případě mnohých z nás se život vyvíjí zcela odlišně.

(Sharon Jaynesová)

Ve svém životě, při své sociální práci, při svém vysokoškolském studiu se setkávám s ženami všech generací, názorů, s ženami, které jsou zdravé, ale i s ženami mentálně a psychicky postiženými. Každá žije svůj život se svými specifiky a problémy. Napadlo mne podívat se na svět ženy jinými očima než jsou všední setkávání. Pohledem poetickým, kritickým, popisným ale i historickým profesionálních literátů na ženu. A tyto názory z literatury porovnat s názory části české populace žen na ženské problémy, jak je ženy vidí, jak je ženy řeší. Mé pracovní zařazení pracovníka v sociální péči mě i tak trochu předurčuje k tomu, abych uměla chápat potřeby žen všech generací, abych měla pochopení pro změnu jejich názorů, abych jim byla oporou ve chvílích náročných rozhodnutí. Proto jsem se rozhodla zpracovat názory reálných žen a více pochopit náročnost a nároky současné doby.

Velkým popudem pro napsání mé bakalářské práce věnované tematice žen bylo mé setkání s knihou Aleny a Olgy Vodákových - Rod ženský. Kniha má výstižný podtitul - Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme. Tyto otázky se staly i prvotní výzvou pro mé zamýšlení nad směrem, kterým se bude má bakalářská práce zabývat. Nermalou měrou pak k mému přemýšlení o ženě, rodině, dětech, které at' chceme nebo ne k nám ženám neodmyslitelně patří, přispěly i další knihy. Jednou z nejzajímavějších a pro mě i velmi inspirujících, která se věnuje problematice ženského stresu a ženských problémů, byla kniha Jak přežít stres - průvodce pro ženy od Georgie Witkinové.

Pocházím z rodiny, kde jsme vyrůstaly tři sestry, sama jsem se postupem času stala matkou čtyř dcer. I tato okolnost přispěla k tomu, že jsem se rozhodla věnovat pozornost ženskému tématu ve své bakalářské práci. Zajímá mě vývoj pohledu a názorů žen a dívek v průběhu jejich života. Zaměřím se na ženskou populaci z malých i velkých měst jihočeského a středočeského kraje, které navštěvují základní školu,

střední školu, vysokou školu, jsou v produktivním věku a neopomenou zaznamenat i zkušenosti skupiny seniorek. Zajímá mě, jakou představu mají o své budoucnosti, případně jaké mají životní zkušenosti. Ze získaných dotazníků provedu analýzu vývoje názoru respondentek ve vztahu k jejich věku, kdy je rozdělím do čtyř věkových kategorií a následně provedu analýzu stejného vzorku respondentek ve vztahu k jejich dosaženému vzdělání. Cílem mé práce je zjistit, zda věk nebo vzdělání významně ovlivňuje změnu názorů žen a dívek na kariéru, rodinu a děti.

Výsledky z těchto analýz budou dle mého názoru přínosné nejen pro mne, ale snad i pro ostatní pracovníky sociální sféry a i pro případné mé další profesní zaměření, kdy jako sociální pracovnice, případně pracovník v sociální sféře musím mít přehled o vývoji názorů žen a dívek ve vztahu k věku nebo vzdělání. Rovněž zaměření mé bakalářské práce na kariéru a rodinu je pro tuto profesní oblast velice důležitým prvkem, protože určuje vztah jednotlivých sociodemografických, resp. vzdělanostních kategorií na vývoj názorů dívek, žen v této oblasti.

Rodina nebo kariéra? Dají se tyto dvě oblasti propojit? Nebo jejich propojení je nutností?

A právě to jsou dvě oblasti, kterými bych se chtěla více zabývat. Jak moc jsou tyto dvě oblasti pro ženy stěžejní? Důležité v jejich životech? Dají se propojovat v každém období ženy? Tedy i v období, kdy je žena matkou malých dětí a ráda by pracovala pro věci veřejné, pro svou kariéru? Nebo je lépe počkat až malé děti odrostou a pak se věnovat své práci, svému zaměření? Anebo bude přibývat současného trendu? Ženy, věnující se práci, kariéře, které si pořízují děti až na samém sklonku svých plodných dní?

Na tyto otázky bude má bakalářská práce odpovědí, která bude zpracována na základě vybraného vzorku žen a dívek jihočeského a středočeského kraje.

Výsledky mého bádání jsou pro mne zajímavé z několika hledisek. Z pohledu ženy, z pohledu sociální pracovnice, a z pohledu pracující ženy a matky.

Myslím si, že výsledky mého bádání v zkoumaném okruhu žen mi mohou v mém životě pomoci lépe chápat nejen mé klientky, s kterými se každodenně setkávám ve svém zaměstnání, ale mohou přispět i k mému pochopení mých kolegyně a jejich pracovních i životních problémů. Zajímá mě pohled na tyto dvě otázky i u mladých dívek, jak se na toto dívají. Pak také pohled mladých žen, pro něž je tato problematika aktuální. Neméně zajímavý si myslím, je pak názor žen, jež jsou již za zenitem svého

aktivního mateřství, které prožily svůj aktivní život svým způsobem a nyní jsou schopny a ochotny jej okomentovat.

Práce bude strukturována do dvou stěžejních kapitol nebo částí. První bude teoretický přehled, tj. část, ve které rozpracuji na základě odborné literatury problematiku postavení ženy ve společnosti a jejích názorů, kterým se budu ve své práci věnovat.

Druhá a nejdůležitější část mé bakalářské práce bude obsahovat stanovení hypotéz, které budu potvrzovat nebo vyvracet na základě výsledků analytického šetření vybrané skupiny žen a dívek měst jihočeského a středočeského kraje. Aplikace se opírá o výsledky dotazníkového šetření, jehož poznatky jsou charakteristickým znakem vybrané skupiny žen a dívek měst jihočeského a středočeského kraje.

Výsledky dotazníku budou analyzovány ve dvou horizontech. Prvním horizontem bude věková kategorie respondentek:

- a) dívek a žen 14 - 18 let
- b) ženy a dívky 19 - 30 let
- c) ženy v produktivním věku 31 - 55 let
- d) ženy seniorky 56 a více let

Při této analýze nebude brán zřetel na vzdělání, názory budou rozděleny pouze dle věkových kategorií.

Druhým horizontem vyhodnocení tohoto dotazníkového šetření bude vliv vzdělání. Při tomto vyhodnocení budou z analýzy vyřazeny děti - tedy dívky do 18 let věku a respondenty budou rozděleny na tři skupiny podle dokončeného vzdělání:

- a) dokončené základní vzdělání a vyučeny
- b) maturantky - úplně ukončené střední vzdělání
- c) vysokoškoláčky - absolventky VŠ

Cílem práce je získání poznatků o tom, jak vyznívá pohled na postavení ženy v rámci různých generací české společnosti a prokázat, jestli jejich názor ovlivňuje věk nebo jejich ukončené vzdělání. Tento cíl bude potvrzen nebo vyvrácen pomocí dvou uvedených hypotéz.

1 ŽENA, JEJÍ POSTAVENÍ VE SPOLEČNOSTI Z POHLEDU HISTORIE A SOUČASNOSTI

Problematika ženy, jejího postavení ve společnosti a pohled na její funkci jako matky, živitelky, manželky a partnerky je velmi široká.

Ženský svět byl po staletí světem intimním, reflektovaným knižní, nástěnnou i závěsnou malbou, dobovou, naučnou i krásnou literaturou, epistolografií, zčásti pozůstalostními inventáři, účty a prameny osobní povahy – dopisy, deníky a memoáry. Diplomatičtý materiál vznikl téměř výhradně činností mužů, archivní prameny institucionální povahy (s výjimkou soudních akt a policejních protokolů) vypovídají o ženském světě méně a jakoby „nerady“. Netřeba se proto divit, že historie byla dlouho popisována výhradně jako něco, co prožívají a tvoří muži. Teprve metodicky jasně vymezené bádání o dějinách žen, *women's history*, usiluje o pohled z diametrálně jiného úhlu. Na začátku bádání o dějinách žen stálo přesvědčení, že ženy mají své vlastní dějiny, které se nerozplývají v dějinách rodiny, že muži a ženy mají „odlišné“ dějiny. *Women's history* se začala rozvíjet v souvislosti s rozvojem akademického feminismu a s rozkladem do té doby určujících metodologických modelů, marxismu a strukturalismu. Ženská otázka je od 18. století spojena s konkrétními sociálními projekty. Feminismus má aspekty teoretické, vycházející z filosofie, sociologie, psychologie, antropologie, komunikace: od praktické roviny přechází v abstraktní. Feminismus je ideologicky daleko více podmíněn nežli ženské otázky, třebaže i ta je vždy určena nějakou ideologií: jiná je artikulace v učení křesťanských otců, jiná v českých zemích doby předbřeznové či v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století. Každopádně nelze minulé bytí žen vnímat jen (či převážně) jako dějiny diskriminace žen. Stručně řečeno, prací věnovaných „ženské“ problematice v české historické produkci přibývá. Přesto není stále jasno, co vlastně píšeme, tematizace, konceptualizace a strukturalizace tématu pokulhává za vcelku úctyhodným heuristickým a interpretačním rozmachem. (LENDEROVÁ 2009:8)

Motiv ženství zní celým stvořením. Vznáší je jako jemné, vzdálené preludium nad otevřeným lůnem panenské země. Vznáší se v pustině nad dojemnou zvířecí matkou, která ve své mateřskosti skoro rozráží hranice své zvířeckosti. Vznáší se nad

milovanou nevěstou a manželkou, vznáší se slavně nad každou lidskou matkou - každá je přežarována dítětem. (LE FORT 1990:11)

Připomeňme si v krátkosti, že kategorie gender označuje nikoli biologické, ale sociální aspekty pohlaví. Gender je původně anglické označení pro gramatický rod, který se stal označením pro rod sociální. Gender vyjadřuje myšlenku, že pokud jde o sociální chování, lidé se jako muži a ženy nerodí, ale musí se jako muži a ženy naučit jednat. Osvětluje společensky utvářené postoje a modely chování, které spočívají v dichotomickém dělení na mužské a ženské. Existuje řada vzorců chování, které jsou ve společnosti považovány za typicky mužské nebo ženské. (LENDEROVÁ 2009:15)

1.1 ŽENA

I když jsem žena, a prožila jsem během svého života skoro všechny role ženy - od malé dívenky, přes pubescentku až do dnešní fáze ženy v produktivním věku, přesto nedokáži přesně definovat a vysvětlit pojem ŽENA. Proto jsem pro vysvětlení tohoto pojmu použila názory osob zkušenějších a povolanejších, které jsou uvedeny v odborné literatuře.

Středověká teologie rozlišovala jakési tři stupně „důstojenství“ ženské svatosti. Nejvyšší důstojenství si zasluhovalo panenství, po něm vdovství (pakliže se vdova znovu neprovdala) a nejnižší důstojenství bylo přisouzeno manželství - tedy životu v manželství. (VODÁKOVÁ 2003:56)

Platí to nejen pro vdané ženy v nejlepších letech, ale i pro ženy v přechodu a daleko po něm. Platí to však i pro neprovdané ženy a dívky v pubertě. Každá žena se musí v každé fázi svého života znova učit rozumět biologickým procesům ve svém těle a žít v souladu sama se sebou. (TROBISCHOVÁ 1993:16)

Životní cyklus člověka je charakterizovaný rolí, již osoba momentálně hraje, podmíněný a fixovaný především biologickým věkem. Jednotlivá období životního cyklu, sled podstatných změn spočívající v postupném přebírání nových a nových rolí... Některým rolím se člověk učí, ještě než je převezme: s jistým zjednodušením leze říci, že žena - dítě se předem učila životní roli panny, panna životní roli manželky - hospodyně. Do role matky vplouvala pod tíhou vlastní události, řídila se dobovým modelem či - pokud ho zažila - kopírovala chování své matky. Roli vdovy jí připravil osud. Doživotní „panenství“, celibát, ať dobrovolný či vynucený, znamenal v podstatě přetržení ženského životního cyklu, ustrnutí v roli panny. Ženské životní cykly

rytmizoval aktuální vztah ženy k muži (mužům). Mohla být něčí dcerou, sestrou, manželkou, matkou či vdovou. Ohraničenost a jednoznačnost těchto životních rolí respektovala společnost ještě během první poloviny 19. století. Po celé věky zůstávala - až na nepočtené výjimky - nesamostatnou, nesvéprávnou bytostí. Tuto staletími utvrzenou normu nedůsledně smetla až první světová válka. (LENDEROVÁ 2009:449)

„Mami,“ řekla jedenáctiletá dívka, „musím ti něco říci.“ Matka seděla na okraji postele a čekala na dětské přání. Konečně to bylo venku: „Už se nemohu dočkat, až ve mně uzraje první vajíčko.“ Těšila se na to jako na svoje první narozeniny. Je zajímavé, že dítě nemluví o svém prvním měsíčním krvácení, ale o první ovulaci. Z toho je zřejmé, že matka vedla rozhovory s dítětem správným směrem: V centru pozornosti nebyla menstruace, ale ovulace. Tím své dcerce velice pomohla k tomu, aby později mohla jako žena přijmout sebe samu. V tom co se děje při ovulaci, tkví veliké tajemství. Odvažuji se říci, že pokud se má ženě sebezpřijetí podařit, je nezbytné, aby toto dění znala. Nejen, že jí tato znalost pomůže odpovědně a samostatně zacházet se svou plodností, ale také jí pomůže porozumět sobě samé při neustálých změnách svých nálad. (TROBISCHOVÁ 1993:34)

V Bibli v knize Genesis, kapitola 3, verš 16 je uvedeno: „*Velice rozmnožím Tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad Tebou bude vládnout.*“ (s. 24) Tak je v Bibli teologicky vyargumentována role ženy jako muži poddané a mužským cílům podřízené rodičky. Toto základní vymezení ženiny role se pak jako červená nit táhne nejen takřka celým biblickým textem, ale návazně i celou židovskou a křesťanskou historií. Z postavení biblické ženy pak následně vyplývá i její nemožnost podílet se na kněžském úřadě či veřejné správě. Jako nemajetná si biblická žena nemůže být jista ani v manželství. Muž může svou ženu kdykoliv propustit pouhým rukoudáním tzv. rozlukového lístku (proti této praxi později ostře vystoupil Ježíš). (VODÁKOVÁ 2003:45)

Tato popisovaná role ženy nevyznívá pro ni samotnou příliš příznivě. Nicméně při hlubším zamyšlení a při dalším dějinném vývoji v životě žen si myslím, že možná přišly ještě i horší chvíle dne 14. května 1904 napsal básník Reiner Maria Rilke, tedy muž, v jednom dopise, následující, dnes téměř prorocká slova : „*Dívka a žena ve svém vlastním rozvoji se bude jen přechodně snažit napodobit mužské zlovyky a zastávat mužská povolání. Po nejistotě takových přechodů se ukáže, že ženy prošly tou spoustou změn a (často směšných) převleků jen proto, aby očistily svoji nejvlastnější bytost od znetvořujícího vlivu druhého pohlaví. Ženy, v nich život přebývá bezprostředněji a*

důvěrněji, musejí se stát v podstatě zralými lidmi, lidštějšími než lehký muž, nestržený pod povrch života tíží tělesné plodnosti, ješitně a ukvapeně podceňující to, co chce milovat.“ (TROBISCHOVÁ 1993:12)

Jsem ráda ženou. Ne, že by pro mne bylo lehké vždy tuto větu říci. V každém úseku svého života jsem se musela učit znova: nejprve jako samostatná zaměstnaná žena až do svých sedmadvaceti let, pak jako provdaná žena, v prvních třech letech manželství bezdětná a konečně jako matka dvou dcer a tří synů. V nás ženách musí být hluboká nespokojenost, protože všude na světě, a to i v zemích, kde je rovnoprávnost ženy uzákoněna, existují ženská hnutí. Hlavní slovo dnes mají dva směry: první zkouší odstranit rozdíly mezi pohlavími a vede ženu k tomu, aby se vyrovnala s muži, druhý naproti tomu plně uznává jedinečnost ženy. (TROBISCHOVÁ 1993:8)

Jako malá holčička jsem stále dokola četla pohádku o Popelce. Hrozně jsem chtěla být krásná princezna, kterou si odveze hezký princ. Popelka byla odsouzená k tomu, aby drhla podlahy, ale pak dostala krásné šaty a nakonec se setkala s pohledným princem. Ve skutečném životě je však pravděpodobnější, že se seznámíme s hezkým princem, dostaneme krásné šaty a pak strávíme zbytek života drhnutím podlah! (JAYNESOVÁ 2007:41).

Hlavním problémem pro ženu 21. století je to, že život je nyní mnohem méně předvídatelný – a tedy mnohem více stresující. A to platí pro svobodnou ženu, stejně jako pro vdanou, rozvedenou nebo opuštěnou, pro ženu zaměstnanou, stejně jako pro ženu v domácnosti nebo pro ženu pracující z domova. (WITKINOVÁ 2009:112)

1.1.1 ŽENA MATKA

Většina děvčátek sní o tom, že budou jednoho dne maminkou. Ve stovkách odpovědí, které jsem v rámci průzkumu pro tuto práci shromáždila, zaujímal sen být maminkou první místo. A ze všech snů, které žena má, dokáže tento působit největší bolest. Když se stane, že nemůžeme mít děti, když nezvládáme děti, které máme, když o dítě přijdeme následkem potratu, když se dítě narodí mrtvé nebo předčasně zemře, mohou to být nejničivější prožitky v životě ženy. (JAYNESOVÁ 2007:43)

V České republice se do počátku 90. let první děti rodily ženám bezprostředně po uzavření manželství, byl preferován dvoudětný model rodiny s krátkým intervalem mezi narozením prvního a druhého dítěte a přes 90% dětí se rodilo v manželství, i když byly značně rozšířené předmanželské koncepce. V podstatě šlo o časování porodů do

relativně nejvhodnějšího období, daného sociální a populační politikou státu i téměř plnou zaměstnaností žen, včetně matek malých dětí. Do konce 80. let byla při nízkém sňatkovém věku plodnost koncentrována především do věkové skupiny 20-24letých. V 90. letech se vývojem plodnosti Česká republika i ostatní postkomunistické země výrazně odlišily od zbytku Evropy. Politické a ekonomické změny v tomto regionu nastartovaly výrazný pokles úrovně plodnosti. Zpochybňování efektivnosti pronatalitní sociální a rodinné politiky a omezené finanční prostředky, růst nezaměstnanosti, inflace, změny na pracovním trhu a ve vlastnických poměrech spolu s otevřením širokých možností seberealizace mladých lidí ovlivnily osobní rozhodování uzavřít sňatek a mít či nemít děti. Úroveň plodnosti v České republice klesla pod hranici prosté reprodukce, ženy začaly odkládat narození dětí do vyššího věku a stále více se začalo rodit především v neformálních svazcích. (VODÁKOVÁ 2003:247) .

Tabulka č. 1 Základní charakteristiky porodnosti v České republice v letech 1960 - 2000

Rok	Počet živě narozených	Narození mimo manželství v %	Úhrnná plodnost	Průměrný věk matek při narození prvního dítěte
1960	128879	4,9	2,09	22,9
1970	147865	5,4	1,93	22,5
1980	153801	5,6	2,07	22,4
1990	130564	8,6	1,89	22,5
1991	129354	9,8	1,86	22,4
1992	121705	10,7	1,72	22,5
1993	121025	12,7	1,67	22,6
1994	106579	14,5	1,44	22,9
1995	96097	15,6	1,28	23,3
1996	90446	16,9	1,18	23,7
1997	90657	17,8	1,17	24,0
1998	90535	19,0	1,16	24,4
1999	89471	20,6	1,13	24,6
2000	90910	21,8	1,14	24,9

Zdroj : Vodáková 2007:250

1.1.2 KARIÉRA

Demografické, sociální a ekonomické důvody „legitimizující výdělečnou činnost ženy ve středověku a raném novověku“ vedly zákonitě k tomu, že v průběhu druhé poloviny 19. století volání žen po práci, umožňující ekonomické zajištění jich samých, případně jejich rodin, natolik zesílilo, že se stalo jedním z hlavních společenských fenoménů. Přicházelo pár desítek let poté, kdy se ve středních vrstvách stabilizoval ideál manželky, matky a „vládkyně“ domácnosti. (LENDEROVÁ 2009:420) .

Myslím si, že daň ženské samostatnosti, ženskému ekonomickému zajištění je velká. Dle mého názoru právě od doby, kdy ženy opustily své výhradní místo hospodyně a „ochránkyne domácího krbu“ provází je celoživotní dilema - mateřské dilema. Od té doby co žena porodí dítě, řeší, co je pro ni a dítě nejlepší. Ekonomické zabezpečení a dítě dát do jeslí či chůvě, či zůstat s dítětem doma a starat se pouze o jeho potřeby? Přičemž dle mé vlastní zkušenosti a zkušenosti žen, jež mám možnost znát ve svém okolí vím, že žádné řešení není ideální. Pokud žena odejde do zaměstnání a není celodenně s dítětem, dětmi doma - většinou se stresuje a zlobí sama na sebe a ptá se zda-li je dobrou matkou. Pokud zůstane doma, je zde otázka kvalitního ekonomického zabezpečení a pak také společenského uznání.

Ale vraťme ještě jednou ke publikaci Ženy v Českých zemích. Z hlediska jasně formulovaného „osvědčení“ bylo první ženskou profesí povolání porodní báby, druhou povolání učitelky. Ještě před první světovou válkou se nabídka profesí, jež veřejné mínění připouštělo jako vhodné pro ženy, rozšířila. Navíc přibýlo žen, které pronikly s vysoce kvalifikovaných povolání, v nichž mohly uplatnit své schopnosti, dovednosti a kreativitu. Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století už nikdo nezbytnost přiměřeného vzdělání žen nezpochybňoval. Stále ale šlo v zásadě především o vzdělání budoucí manželky, hospodyně a matky - vychovatelky. Volání po odborném vzdělání ženy znamenalo volání po její ekonomické nezávislosti: domyšleno do důsledků, ohrožovalo dominantní postavení mužů, narušovalo strukturu rodiny i zaběhnutý sociální pořádek. Dosažení akademického vzdělání bylo vedle podílu na politické moci jednou z posledních oblastí, na kterou se zaměřovaly požadavky ženského hnutí počínajícího 20. století. Nešlo přitom jen o získání vysokoškolského titulu, ale také o možnost pokračovat ve vědecké kariéře ve zvoleném a vystudovaném oboru. Přestože téma rovnému přístupu žen a mužů ke vzdělání stálo u samého počátku ženské otázky

v našich zemích, vědecké instituce, pracoviště a společnosti zůstávaly pro ženy nedobytnou baštou. (LENDEROVÁ 2009:443)

Ženy, kterým je dnes 50, 60 let a které vyrůstaly v éře, kdy se děvčata učila, že „jsou tím, za koho se provdají“, často zjišťují, že zaměstnání jim pomáhá najít vlastní identitu. Ženy na seminářích mi říkají, že díky tomu, že si našly zaměstnání mimo domov, se konečně nemusely cítit trapně, když se jich někdo na nějaké společenské akci zeptá: „A co děláte?“ Mnohé ženy strávily řadu let v domácnosti. Mnohé se dosud neprovdaly nebo se rozhodly se nikdy nevdát. Pro tyto ženy a jejich identitu je zaměstnání ještě důležitější. (WITKINOVÁ 2009:137)

Málokdy si uvědomujeme, že žena ve svém prvotním „povolání“ byla vlastně producentkou - jako první vyráběla, zatímco muž lovil. Starala se o vše, co široká rodina potřebovala. Žena vytvářela první hodnoty a přitom vychovávala děti, ošetřovala nemocné a udržovala oheň. Muži přinášel polotovar, žena jej zpracovávala. Na její produktivitu v pravém slova smyslu závisela i životaschopnost rodu. (LENDEROVÁ 2009:453)

1.1.3 ŽENA MATKA A JEJÍ PROFESNÍ ŽIVOT

1. Zaměstnanost českých žen patřila a stále patří k jedněm z nejvyšších na světě, až na výjimky všechny naše ženy pracují.

2. Ženy obvykle vykonávají jiné profese než muži a jsou soustředěny v jiných sektorech národního hospodářství.

3. Ženy u nás v průměru vydělávají o ¼ až 1/3 méně než muži (záleží na jejich vzdělání).

4. Přestože ženy dosahují nižšího platu, mají menší možnosti pracovního postupu a méně než muži řídí větší pracovní kolektivy, necítí se naše ženy na trhu práce diskriminovány.

Jak lze uvedené skutečnosti interpretovat? Co znamenají a jaký mají dopad v každodenním životě našich pracujících žen?

Ženská pracovní síla převládá v našem hospodářství především ve zdravotnictví a sociální činnosti, školství, peněžnictví a pojišťovnictví. Ženy dominují v profesích zdravotních sester, některých medicínských oborech, v profesích učitelek a vychovatelek, bankovních úřednic, ale také kuchařek, uklízeček apod. Jejich práce souvisí ve valné většině s péčí a starostí o druhé. Ženy jsou koncentrovány na tzv.

sekundárním trhu práce, který se vyznačuje opačnými atributy než trh primární, kde dominují muži, tedy horšími, méně výhodnými pracovními příležitostmi, nižší prestiží vykonávaných povolání a profesí, menšími možnostmi odborného a kariérového růstu. (VODÁKOVÁ 2003:186)

Jedním z východisek z nežádoucího stavu na poli rodiny je bezesporu vytváření podmínek pro skloubení povinností vůči rodině a zaměstnání a zhodnocování specifických rodinných výkonů. V prvním případě je diskutovanou praxí přenechávání dětí k výchově cizím lidem (jesle, mateřské školky, „au-pair“ aj.), aby se ženy (rodiče) mohly věnovat zaměstnání. Pedagogicko-psychologická zkoumání tuto praxi hodnotí vcelku pozitivně. Především kontakt dítěte s více osobami a sociální statut matky eventuálně otce, ke kterému se dítě může hrdě hlásit. Rozhodující je bezesporu změna organizace pracovní sféry, která je stále ještě podle některých „mužským“ světem, organizovaným podle požadavků, potřeb a nároků spíše mužů než pracujících žen - matek. Řešení je všeobecně spatřováno v citlivějším přístupu k potřebám ženy, respektive obou rodičů obecně - ve formě např. různorodosti rozvržení pracovní doby, její větší flexibilitou, variabilitou pracovních úvazků aj. S tím lze určitě souhlasit, zvláště pokud v zemích, kde proběhla osvětová modernizace společnosti, ale nadále je rozšířena klasická dělba práce, je porodnost nejnižší (Španělsko, Itálie), a naopak v zemích, ve kterých je spojení rodiny a zaměstnání podpořeno fiskálně a institucionálně, je prokazatelně porodnost vyšší (Skandinávie, Francie). (ŠRAJER, MUSIL 2008:55)

Úkolem společnosti je zajistit dostatečnou, jasně formulovanou legislativu umožňující skloubit ženě i muži „kariéru“ (tedy pracovní život) s životem a provozem rodiny. Žena je totiž v opačném případě nucena volit mezi profesí a rodinou a rozhoduje se pro rodinu. (ŠRAJER, MUSIL 2008:35)

Souvisí s tím to, že úspěch mužů v práci předpokládá služby „závislé“ manželky (závislé finančně, citově či jinak), podporu z její strany, zatímco ženy dělající kariéru s něčím takovým ze strany muže počítat zpravidla nemohou. (VODÁKOVÁ 2003:195)

1.2 RODINA

K tisíciletému fungování tradiční rodiny jako celkem vyhovující společenské instituce přispívalo plynulé předávání z generace na generaci, protože naděje na dožití se v dlouhodobých průměrech neměnila a většinou byla tak nízká, že sotva dostačovala

rodičům, aby se dočkali dospělosti svých dětí. Hlavní předávací účel zřejmě překrýval nejen závažnost možných mezigeneračních konfliktů, nýbrž i veškeré excesy v citových vztazích mezi manželi navzájem či mezi rodiči a dětmi. Jakákoliv vášeň v manželství byla považována za nevhodnou, škodlivou a církevními otci dokonce za hříšnou. (VODÁKOVÁ 2003:92)

Rodina není jen místem vzniku nového života, ale především místem jeho rozvoje a zrání. Je také místem, které poskytuje oporu a bezpečí všem svým členům. Z hlediska společnosti je rodinné společenství zakládajícím a stabilizujícím prvkem, který umožňuje člověku udržet si svou plnou psychickou identitu a integritu. (ŠRAJER, MUSIL 2008:28)

Životní forma růstu v bezpečí domova se už nikdy nevrátí. Pro celek lidského života je však nenahraditelná. V ní se vytváří vrstva neuvědomělého, která je později základním nosným prvkem. V ní pronikají kořeny bytí do takové hloubky, z které je možno v dalším životě čerpat životodárnou mízu. Pokud není tato fáze naplno prožita, chybí její přínos v pozdější době. Člověk už nikdy neuvidí svět tak, jak jej viděl jako dítě, nikdy už nezakusí takovou jednotu své existence, jakou zakoušel v dětství. Později poznávaný reálný svět se všemi odlišnostmi, které jej rozčleňují, se stává srozumitelným teprve na základě této jednoty. Právě tak teprve z této hlubiny zakoušíme onu neustálou korekci, ono prohlubování a zduchovňování zážitků, které je činí živoucími. (GUARDINI 1998:30)

„Zdravá rodina“ je na jedné straně symbolem určitého stavu a na druhé straně pocitu harmonie, bezpečí a jistoty, který nám poskytuje větší celek, jenž nás - vydělen v prostoru - obklopuje. Mohou se tu vynořit i asociace k děloze (předpokládejme, že jde o chtěné těhotenství), k hnízdu, posteli, k obývacímu pokoji, ke kruhu přátel a k abstraktnějším pojmům, jako je vlast, vesmír nebo i Bůh. Každá skupina může poskytovat pocit bezpečí. Paralelně k tomu však číhá i nebezpečí vyloučení, vypuzení: z dělohy, z bytu, života - fyzického, psychického nebo sociálního. (PERNEROVÁ 2000:30)

Mnozí sociologové upozorňují na to, jak je obtížné vytvořit jednotnou definici rodiny. Přes všechny rozdílnosti epoch a historických podmínek však trvá jeden rys, který je pro rodinu univerzální: zajišťování reprodukce lidského rodu. Rodina zabezpečuje obživu a výchovu dětí a také určitým způsobem vlastní dané společnosti reguluje příbuzenské vztahy a tudíž i vztahy dědické. Pokusíme-li se objasnit typy rodin, nezbyvá než zvolit vhodné hledisko. Hlediska se nabízejí hned tři. První se týká

manželských skupin a rozlišuje dva základní typy rodiny - polygynní a monogamní: druhé má na zřeteli pozice obou pohlaví a proto hovoří o manželství matriarchálním a patriarchálním, event. smíšeném a do třetice můžeme rozlišovat rodinu nukleární (malou) a rodinu širokou. (MARHOUNOVÁ 1986:18)

Rodiny jsou dnes labilnější a tím poskytují svým členům méně opory, vytvářejí složité vztahové situace v důsledku rozvodů a nových sňatků či kohabitací, a tím vystavují děti větším účinkům prostředí nedůvěry, mají méně dětí a jsou více izolované, a tím nereprodukuje vlastní lidský a sociální kapitál. (ŠRAJER, MUSIL 2008:38)

Šance a problémy příštích generací jsou do značné míry odvislé jak od dostatečného množství dětí, tak také od co nejlepších psycho-sociálních podmínek pro jejich rozvoj. Nejde jen o demografickou stabilitu, o dostatečné personální a finanční zdroje pro důležité oblasti společnosti a pomocné sociální struktury, ale zcela podstatně i o ještě citlivější oblast duševních konsekvencí: Společnosti chudé na děti jsou chudé i na naději a slabé v řešení problémů: ztráty psycho-sociální fundace a kultury vztahů zhoršují kvalitu života a výhledy na nadějnou budoucnost společnosti. (ŠRAJER, MUSIL 2008:65)

Necháme-li pro změnu mluvit ty, kdo nechtějí mít děti, nedovíme se samozřejmě nic o sobectví, ale uslyšíme zato celou řadu jiných argumentů. Děti znamenají omezení možnosti vzdělávání, kvalifikace, zaměstnání a jiného životního uplatnění pro ženu-matku. Přinášejí zmatek, hluk, nepořádek nebo jednotvárné uvázání u plenek, u plotny, u školních úkolů. Při dnešním vysokém kultu štíhlosti a mladistvého zjevu znamenají i vážné ohrožení ideálu tělesné dokonalosti. Někteří lidé vidí v dětech spíše ohrožení vnitřní rovnováhy. (MATĚJČEK 1986:13)

1.2.1 SOUŽITÍ MUŽE A ŽENY

Muž a žena, jsou stejní nebo rozdílní? Kdo jsou a jaký je jejich vzájemný vztah? Jaké má být jejich postavení ve společnosti? Jsou si rovni? Nebo mají mít odlišné postavení? Těmito otázkami se lidé zabývají po staletí. Každá kultura a každá společnost musí nalézt odpověď na tyto otázky. V různých náboženských systémech se postavení ženy liší. V islámu je žena majetkem muže. Evropa se svým křesťanským dědictvím dala ženě postavení, ve kterém má důstojnost a patří jí úcta a respekt jejího muže. Je postavením rovná muži. Protože ale žijeme ve světě poznamenaném pádem, závislosti ženy na mužích. Tento pád byl způsoben vlivem průmyslové revoluce, kdy

dochází k osamostatňování ženy a vzniku její nezávislosti na muži. Tedy s rozvojem emancipace, kdy tato úcta nebyla ženám vždy prokazována tak, jak by být prokazována měla. Otázka postavení ženy v rodině a ve společnosti se tak stala předmětem politických diskuzí a zápasů. (RAUS 2006:8-9).

Hluboké proměny životních perspektiv a průběhu života, rolí osob s odlišným pohlavím a vzorů vztahů mezi nimi představují zásadní zlom uvnitř tradiční kultury. Důvěrně známé formy, prožívané po dlouhou řadu generací, nejsou už ve svých důležitých aspektech pro velký počet lidí únosné ani žádoucí. Rozvoj nových forem, které by dostatečně spolehlivě umožňovaly a podporovaly realizaci podstatných dimenzí rodinného života, však potřebuje čas. Ocitáme se v kritické přechodové fázi, kdy jsou silně znejistěny dosavadní a ještě ne dostatečně rozvinuté nové, nosné orientace. Pro rozhodující oblast vztahů mezi pohlavími a předávání života to představuje vysoká osobní a sociální kulturní rizika a nebezpečí nevratného chybného vývoje. Pro mnoho lidí je to totiž trpká realita: Je třeba zde poukázat na velké škody a utrpení v důsledku ztroskotání vztahů, na dramaticky nízkou porodnost, na často velmi obtížné podmínky vývoje dětí v nefungujících rodičovských vztazích, v neúplných a patchworkových rodinách. (ŠRAJER, MUSIL 2008:64)

Ten kdo miluje, už není sám: milovaná bytost je stále s ním. Kdo miluje, zřídka se svého práva být si středem života. Dovoluje někomu jinému vstoupit do svého středu a zakouší v tom sladkost budoucího. Vstává a nechává se vést. Stává se prázdným jako otevřená dlaň, která nic nedrží, která čeká, až bude do ní něco vloženo. Kdo miluje, má odvahu stát se tím, kdo potřebuje. (TROBISCH 1993:67)

I partnerství se však v konzumní společnosti stává výrobkem na jedno použití: když už nefunguje, v nejlepším případě jej „doneseme do servisu“ - do manželské nebo rodinné poradny - nebo vyměníme partnera za novější model. (PERNEROVÁ 2000:44)

V současné rodině se setkáváme s modelem tzv. smíšeným. Zde oba partneři pracují, pro oba je práce důležitá, ale pro muže více. Případné pracovní kariéře se věnuje muž, který není výhradním živitelem rodiny, partneři jsou spoluživitelé. Dělbá práce v domácnosti se blíží spíše tradičnímu (asymetrickému) modelu než k modelu modernímu, založenému na stejném podílu vložené práce. Zastupitelnost rolí v domácnosti je někdy i žádoucí někdy je i částečně realizována, ale zatím se ve společnosti neujala jako norma. Model moderního soužití partnerů naše společnost nemá, partneři si mezi sebou individuálně vytvářejí tzv. genderový kontrakt, který je akceptovatelný pro oba. (ŠRAJER, MUSIL 2008:32)

Pokud tedy žena ve světle podmínek (post)moderní společnosti modifikovala své společenské postavení, pak i její postavení v rodině volá po redefinici, stejně jako role muže. Přesto je společností stále konzervován rozdílný postoj k oběma pohlavím, a to i z pohledu prací nutných k péči o domácnost z pohledu jejich členění na mužské a ženské (jako názorný příklad mohou sloužit reklamní spoty propagující prací prostředky). (ŠRAJER, MUSIL 2008:33)

Primárním rysem manželství je vztah založený na přání dobra druhému člověku, které znamená sdílení dobrého i zlého. Podporou tohoto vztahu a zároveň jeho důsledkem a plodem je pak potomstvo. Zdálo by se proto, že stanovení cílů manželství bude začínat společenstvím v lásce a pak teprve bude následovat plození potomstva. Lidé vstupují do manželství obvykle kvůli vztahu s druhým člověkem, nikoli kvůli povinnosti zplodit potomky. (ŠRAJER, MUSIL 2008:27)

Nastává také rozhodnutí ve vztahu k člověku, kterého milujeme a jehož milujeme a jehož jsme si vyvolili za životního partnera. V první fázi lásky té opravdové, ne pouze fyzické nebo sentimentální, tedy takové, v níž se angažuje celý člověk - je hlavním úkolem jedince, aby se odpoutal od dosavadního typu vztahu ke své rodině a k svému prostředí, a sám tak dokázal vytvořit nové těžiště svého života. Je jasné, že tento krok vyžaduje značnou dávku odvahy a je tím těžší, čím později k němu dochází. Také zde jsou obsaženy obě možnosti naplnění života, tak i zklamání a ztroskotání. (GUARDINI 1998.28)

Rozdíl v pořadí hodnot u žen a u mužů se pochopitelně projevoval i podle délky trvání manželství. Podle toho, jak získávali vlastní manželské zkušenosti. Zatímco mladé manželky v době od jednoho roku od sňatku považovaly za ideální vlastnosti manžela věrnost, pracovitost, smysl pro rodinu, ochotu k pomoci v mladé domácnosti a inteligenci, ženy zkušené - po deseti letech od sňatku – ponechaly sice na prvním místě věrnost, ale na druhé místo posunuly smysl pro rodinu, která odsunula pracovitost až na třetí místo. Životní zkušenosti s manželi je dále vedly k tomu, že na prvních pěti místech se nedostalo na požadavek, aby muž pomáhal v domácnosti. Zřejmě uznávaly těžiště manželova působení v jiných oblastech, a proto si už domácnost organizovaly samy. *„Zato požadavek manželovy inteligence se nadále udržel mezi pěti základními podmínkami spokojeného manželství, s čímž lze bez výhrad souhlasit. Tupost ani primitivismus ještě nikdy v žádném vztahu nehrály pozitivní roli. V každém manželství se totiž okamžikem sňatku také odstartuje soutěž osobností muže a ženy. Nejen soutěž jejich představ o obsahu soužití po stránce duševní a sexuální, ale i soutěž o to, který*

z nich bude v té či oné oblasti manželského soužití vedoucí a kdo podřízený“. Ze soudní i poradenské praxe bych řekl, že podle věku, inteligence (nikoli vzdělání!) a hlavně podle temperamentu a míry sebeovládání se nejednou v mladém manželství soutěž zvrhne v řadu soubojů. (PÁVEK 1987:84)

Některé mladé ženy se bohužel vdávají jen proto, aby „dospěly“. Žena, třebaže je stále dcerou, studentkou nebo dospívající dívkou, získává sňatkem status dospělé ženy. Nyní je manželkou. Je paní Někdo. Má nové jméno, nový domov, začíná vést nový dospělý život. Nedospělá manželka však za „instantní dospělost“ často zaplatí vysokou cenu. Možná překoná vnitřní boj o vlastní identitu, který je pro tato léta typický, ale záhy ji mohou pohltit boje s odpovědností, kterou s sebou nese manželství (WITKINOVÁ 2009:43)

1.2.2 ŽENY A ŽIVOTNÍ MOUDROST

Ženy jako by dovedly lépe stárnout. Do vyššího věku používají ruce a nohy, méně jim šedivějí vlasy, objevuje se u nich méně problémů se sluchem a zrakem a poruch paměti a lépe se jim prokrvuje centrální systém. (WITKINOVÁ 2009:15)

S přicházejícím věkem může dojít k zintenzivnění některých povahových rysů. Psychické změny ve stáří bývají laicky označovány jako zhoršení povahy, do popředí se dostávají negativní rysy osobnosti. (VENGLÁŘOVÁ 2007:16)

Klimakterium - tzv. přechod - neznamená ztrátu ženství, ale naopak: znovu nalezené, znovu objevené ženství. Radost z toho, že jsem ženou, získává ještě jednou nový, neočekávaný rozměr. Změna života neznamená konec života, jak si to mnohé ženy myslí. S tajeným strachem se tohoto období děsí a jakmile se objeví první příznaky, vzdávají se hned naděje - i sebe samých. Zanedbávají se pak na vnějším vzhledu. Krátce: stárnou, místo, aby zrály. Aby se žena stala zralou - úloha sebecpřijetí a sebecpřítakání. Teprve nyní, na vrcholu života, je doopravdy důležité a možné být vědomě a ráda ženou. (TROBISCHOVÁ 1997:97)

Menopauza má i své pozitivní stránky. Pro mnohé ženy je dokonce úlevou, mají pocit, jako by se znovu narodily. Nemusejí už mít strach z nechtěného otěhotnění, a to je sexuálně i prakticky osvobozující. Menopauza je rituál přechodu do období osobních možností a svobody životního stylu, prosté předmenstruačních tenzí a poporodních depresí. V období menopauzy ženy také často přehodnocují své cíle a své úlohy, přičemž už nemusejí brát ohled na své děti, nyní dospělé a samostatné. Přinejmenším je

tu příležitost pustit se do věcí, které až dosud odkládaly nebo o nichž dosud ani nepřemýšlely. (WITKINOVÁ 2009:259)

Některé stresy, jež sužují stárnoucí ženy, jsou nevyhnutelné a trápí ženy odjakživa, ale jsou i stresy, jež jsou specifickým naším dobou. Starší ženy počátku 21. století tonou v záplavě rozvodů. Po čtyřicítce některé ženy své muže opouštějí, jiné jsou opouštěny. Stojí na prahu světa nové společnosti, lapeny v osidlech měnících se všeobecných představ a očekávání. Starší ženy počátku 21. století trápí finanční potíže. Zlatá léta ztratila svůj lesk, když příjmy přestaly stačit současným potřebám. Ženy trpí nejistotou, zda jsou vůbec schopné vydělat peníze, přemýšlejí, co bude, až budou v důchodu, dělá jim starost jejich zajištění v případě, že by se nevdaly nebo kdyby je manžel opustil nebo zemřel, trápí je výdaje na zdraví, otázka nezávislosti ve stáří, ekonomická soběstačnost dětí... (WITKINOVÁ 2009:257)

Člověk je znovu a znovu nově určován. Jeho fyzický a duševní stav se neustále mění. Jiný obraz vzniká o člověku, který pracuje, a jiný o člověku, který odpočívá. Jinak se projevuje člověk, který s něčím zápasí, a jinak ten, který v sobě zakouší pokoj. U každého jednotlivce vyvstávají různé momenty jeho bytí odlišně. Změny zdravotního stavu, povolání nebo sociální situace mohou člověka poznamenat až do hloubi duše. Vznikající rozdíly jsou někdy tak velké, že musíme vzít v úvahu i změnu samotné identity člověka. (GUARDINI 1997:32)

K čemu bylo a je moudrosti zapotřebí? Na tuto otázku dává antická filosofie jednoznačnou odpověď. V nejširší formě tato odpověď zní: „K nalezení správné odpovědi na otázku: **proč žít**.“ Přitom hledá zdůvodnění kladné odpovědi. Šlo tehdy - stejně jako dnes - o to, najít nosnou, smysluplnou odpověď nejen na otázku „proč žít“, ale i na otázku: „**Kdy a jak stojí za to opravdu žít**“ a „**Pro co stojí za to žít**“. V jiné formě pak: „**K čemu je člověk na světě?**“ Tento zájem šel dál. Postupně nabýval podobu otázek dalších. Jedna z nejkonkrétnějších zněla v jednodušší formě: „**Kdy je člověku dobře?**“ a ve formě vyhocené pak: „**Kdy se dá říci, že něčí život je opravdu dobrý?**“ To vedlo k otázkám celkového pojetí kvality života. Bylo třeba přesněji definovat, co se rozumí slovem „dobrý“. Tak se narodila otázka gruntovní. Ta se tázala po tom, co se rozumí slovem „dobro“, někdy psané dokonce s velkým počátečním písmenem jako „Dobro“. (KŘIVOHLAVÝ 2009:119)

Lidské otázky jsou otázkami po **pravém bytí člověka**

Které otázky to jsou?

Pro co stojí za to žít?

Mám pro co žít?

K čemu je člověk na světě?

Kdy a jak stojí za to opravdu žít?

Kdy je člověku dobře?

Kdy se dá říci, že něčí život je opravdu dobrý?

Kdy se dá říci, že se něčí život podařil – že to byl život zdařilý?

Tyto otázky nejsou samoúčelné. Byly a jsou nutným podkladem pro moudré rozhodování na křižovatkách života - pro moudrou volbu a stanovení si cílů, k nimž chceme svůj život zaměřit, jak těch velkých, celoživotních (určujících cílesměrnost celého života člověka - toho, „oč mu šlo či jde nebo oč by mu mělo v životě jít“), tak cílů drobných a krátkodobých. Otázky tohoto druhu si lidé kladou obvykle v situacích, kdy je jejich každodennost života něčím otřesena, kdy zaběhaný způsob jejich života najednou něco naruší. Může to být radikální změna, jako např. úmrtí někoho z blízkých lidí, osobní zranění, ztráta zaměstnání, rozvod nebo i jen střetnutí se s určitou neobvyklou myšlenkou. Nebo zážitek setkání s jednáním, které je radikálně jiné nežli to, na které jsme zvyklí. Moudří muži a moudré ženy - zdá se, že v pojetí širší veřejnosti je moudrým člověkem muž. Bylo tomu tak téměř ve všech zveřejněných průzkumech, a to nejen u dotazovaných mužů, ale i dotazovaných žen. Psychologové, kteří tyto závěry komentují, upozorňují, že zde zřejmě hraje roli klasické pojetí rodiny a profesionální členění rolí mužů a žen v rodině a ve společnosti. (KŘIVOHLAVÝ 2009:25)

Z odkazů výše citované literatury jsem se snažila rozebrat základní otázky, které chci položit ženám žijícím na prahu 3. tisíciletí. Proto jsem se v této části zabývala tím, jak na ony položené otázky odpoví autoři odborné literatury a porovnáám je s názorem žen respondentek, které odpoví v mém dotazníkovém šetření. Potom budu moci porovnat zda myšlenky a názory v literatuře se shodují s názory žen české soudobé populace.

2 APLIKAČNÍ ČÁST

Cílem praktické části práce je porovnat ze dvou rozdílných hledisek názor žen a dívek na roli a postavení ženy v soudobé společnosti. Jedná se o skupiny žen rozdělené dle věku a vzdělání.

2.1 HYPOTÉZY

Na získaných datech jsem ověřovala následující hypotézy:

Hypotéza č. I. Ovlivňují věkové kategorie respondentek názor na rodinu, kariéru, děti a partnerství?

Hypotéza č. II. Ovlivňuje dosažené vzdělání respondentek jejich názor na rodinu, kariéru, děti a partnerství?

2.2 DEFINICE ZKOUMANÉHO VZORKU POPULACE

Ke své práci jsem použila dotazník, který jsem rozeslala k vyplnění respondentkám studujícím na základních, středních a vysokých školách, ženám zaměstnaným v produktivním věku a ženám seniorkám v Českých Budějovicích, Lišově, Jindřichově Hradci, Strakonících, Táboře, Benešově a v Praze. Uvedená města byla vybrána z důvodu možnosti oslovit respondenty v těchto městech, kde jsem měla kontakt na příbuzné nebo kamarády, kteří mi pomohli s distribucí dotazníků.

Celkem bylo rozesláno přes 250 dotazníků. Do výběru bylo nakonec zařazeno jen 88 dotazníků, které byly kompletně a správně vyplněny. Dle mého názoru tento počet není příliš vysoký, ale pro model vyhodnocení mé bakalářské práce bude dostačující vzorkem, na kterém budu moci prezentovat zjištěné výsledky. Jsem si vědoma, že se nejedná o reprezentativní vzorek, ale pro cíl práce je dle mého názoru vyhovující.

Zkoumané vzorky populace budou na základě níže uvedených hypotéz rozděleny na věkové kategorie, které budou odpovídat na **hypotézu č. I:**

Dívky ve věku 14 - 18 let

Dívky, ženy - 19 - 30 let

Ženy v produktivním věku - 30 - 55 let

Ženy seniorky - 56 a více let

Pro **hypotézu č. II** bude výběr skupin přerozdělen následujícím způsobem: dívky do 18. let budou z výběru vyřazeny, jelikož u této skupiny v našem vzorku nemají respondentky ještě dokončeno základní vzdělání a tudíž nemohou být ve zkoumaném vzorku porovnávány. Zbývající skupina žen a dívek bude rozdělena **dle vzdělání**:

1. Skupina - ženy a dívky se základním vzděláním a vyučené
2. Skupina - ženy a dívky úplné střední vzdělání s maturitou
3. Skupina - ženy s vysokoškolským vzděláním

Celkem budou v mém zkoumání respondentky postupně rozděleny do sedmi zkoumaných vzorků.

Nyní bych postupně jednotlivé skupiny charakterizovala.

Členění I. dle věku

Skupina A - dívky 14 - 18 let

Skupina B - dívky a ženy 19 - 30 let

Skupina C - ženy 31 - 55 let

Skupina D - ženy 56 a více

Členění II. dle vzdělání

Skupina A - základní vzdělání a vyučené

Skupina B - úplné střední s maturitou

Skupina C - vysokoškolské

Skupina I.A

Dívky ve věku - 14 -18 let - do této skupiny bylo ze získaných dotazníků zařazeno 17 dívek, z nichž následně bylo 8 vyřazeno z důvodu - bydliště mají na vesnici. A jejich přehled je uveden v příloze číslo 2 - tabulka č. 1

Skupina I.B

Ženy a dívky 19-30 let - do této kategorie ze zkoumaného vzorku patří 31 respondentek, z nichž 11 nespĺňuje podmínku žijící ve městě. Proto z následujícího vyhodnocení budou vyřazeny a jejich přehled je uveden v příloze číslo 2 - tabulka č. 2

Skupina I.C

Ženy 31-55 let - ze sebraných dotazníků bylo do tohoto výběru zařazeno 15 respondentek, které všechny splňují podmínku života ve městě a tak byly všechny zařazeny do zkoumaného výběru. Přehled o této skupině v příloze číslo 2 - tabulka č. 3

Skupina I.D

Ženy 56 let a více - představuje skupinu respondentek seniorek. Do této skupiny bylo z dotazníků zařazeno 25 žen seniorek a pro výběr bude 1 vyřazena, jelikož její bydliště je na vesnici. Přehled výsledků této skupiny je uveden v příloze číslo 2 - tabulka č. 4

Skupina II.A

Jedná se o skupinu sestavenou dle dosaženého vzdělání - vzdělání základní a oboru vyučen. Do této skupiny bylo zařazeno 7 respondentek, které všechny bydlí ve městě a tedy z tohoto výběru nebyl nikdo vyřazen. Výsledky dotazníkového šetření jsou uvedeny v příloze číslo 2 - tabulka č. 5

Skupina II.B

Maturantky - jedná se o skupinu, která obsahuje 43 respondentek a z tohoto výběru bude z důvodu života na vesnici vyřazeno 11 respondentek. Přehled o této skupině je v příloze číslo 2 - tabulka č. 6

Skupina II.C

Vysokoškolačky - do výběru bylo zařazeno 21 respondentek a jedna z důvodu života na vesnici bude z výběru vyřazena. Přehled o této skupině je uveden v příloze číslo 2 - tabulka č. 7

2.3 METODIKA

Pro svou práci budu používat ověřené sociologické techniky a statistické a matematické metody pro vyhodnocení sebraných dat, které budou popsány v následující části.

2.3.1 POUŽITÉ METODY SBĚRU DAT

Ve své práci jsem použila následující metody sběru dat:

- Rozhovor
- Dotazníkové šetření
- Pozorování

Největší část informací byla získána pomocí dotazníkového šetření, které bylo doplněno rozhovorem, případně pozorováním při práci nebo kontaktu s jednotlivými respondenty. Po sběru dat bylo provedeno vyhodnocení získaných údajů pomocí vědeckých metod hodnocení dat.

2.3.2 METODY VYHODNOCENÍ SEBRANÝCH DAT

Sebraná data pomocí dotazníků budou vyhodnocena pomocí vědeckých metod hodnocení dat a to metodou abstrakce a metodou komparace.

Metoda komparace je nejjednodušší metodou, která analyzované jevy či objekty porovnává. Tato metoda tedy umožňuje poznat v čem se srovnávané objekty liší a v čem naopak shodují. Komparovat lze:

- Věcně odlišné soubory, ve kterých jsou prvky vzájemně druhově odlišné
- Prostorově odlišné soubory, ve kterých jsou druhově shodné prvky z různých území
- Časově odlišené soubory, ve kterých jsou druhově a územně shodné prvky z různých časových období.

V mojí bakalářské práci budu převážně komparovat věcně a prostorově odlišné soubory.

Metoda abstrakce využívá specifickou vlastnost procesu myšlení, která umožňuje vyčlenit z reality jednu jejich součást a tu zkoumat odděleně od ostatních. Abstrakce umožňuje proniknout k podstatě jevu a zkoumat pouze jeho klíčové charakteristiky. Použití této metody je někdy nezbytným východiskem pro použití dalších metod. Abstrakce je vhodná především v teoretických pracích, kde musí autor pro dosažení relevantního výsledku eliminovat vliv méně podstatných faktorů jevu.

Tyto metody budou v práci doplněny přehlednými tabulkami nebo grafy, které budou výsledné hodnoty znázorňovat a charakterizovat.

2.3.2.1 Popis dotazníku ke sběru dat

Vlastní aplikační část práce byla provedena pomocí sběru dat dotazníkem. Dotazník jsem sestavila na základě potřebných informací, které budu následně pomocí metod vyhodnocovat. Vlastní dotazník, který je uveden v příloze č. 1 obsahuje 16 otázek a je rozdělen do třech částí.

První část - čtyři základní otázky - slouží k následnému roztřídění respondentek do potřebných testovaných skupin a to otázky týkající se věku (první kritérium, dle kterého budou respondentky rozdělovány). Další otázka - máte nebo nemáte děti - která slouží k následnému vyplňování dotazníku. Třetí otázka se týká dokončeného vzdělání, které je druhým limitujícím faktorem pro rozdělení jednotlivých skupin respondentek a čtvrtá otázka se týká místa pobytu, jestli je respondentka z města či vesnice. Tato otázka byla v dotazníku uvedena proto, aby se do výsledného výběru dostaly pouze respondentky z měst, čímž byla zabezpečena jednotnost podmínek zkoumaného vzorku, jelikož téma bakalářské práce se týká pouze názoru žen žijících ve městech jihočeského a středočeského kraje. Tyto otázky budou sloužit pro rozdělení jednotlivých dotazníků do příslušných zkoumaných vzorků.

Otázky číslo 5, 6, 7 a 15, 16 jsou otázky, které se týkají bližší specifikace zkoumaného vzorku. Otázky číslo 8, 9, 10 jsou pro respondentky, které u 2. otázky odpověděly záporně.

Otázky číslo 12, 13, 14 jsou věnovány respondentkám, které na otázku č. 2 zodpověděly kladně. Otázka č. 11 je pro všechny respondentky společná a je zaměřená na jednu z konkrétních oblastí zkoumání - zda je významnější rodina, kariéra či děti.

2.3.3 POSTUP SBĚRU DAT

Potřebná data byla sebrána následujícím způsobem. Z největší části byla data získána pomocí přiloženého dotazníku, který byl respondentkám zaslán a jimi vyplněn, a zpět mi vrácen. Já jsem provedla kontrolu, v případě řádného vyplnění dotazníku byl zařazen do výběru respondentů. V případě, že dotazník jevil neúplnost nebo obsahoval chyby, byl z výběru vyřazen. Druhý způsob byla metoda dotazování, kdy respondentka nebyla anonymní. Byla jsem s ní v kontaktu pomocí emailu, případně telefonu a

dotazník v případě určitých chyb mohl být opraven a doplněn a následně tato skupina dotazníků byla vždy zařazena do zkoumaného vzorku.

Třetí způsob sběru dat, kterým jsem doplňovala potřebné dotazníky byl prováděn pomocí rozhovoru, kdy jsem s respondentkou osobně komunikovala a v její přítomnosti dotazník vyplnila. Tato metoda sběru dat je z mého pohledu nejvýhodnější, zamezuje možnosti výskytu nesprávných nebo nerelevantních odpovědí, ale je časově nejnáročnější a tedy při sběru dat byla použita v omezené míře na doplnění počtu dotazníků. Takto získané údaje jsou dle mého názoru nejvěrohodnější, protože respondent odpovídá přímo a neuvádí nepřesné nebo smyšlené informace.

Největší část dat byla ovšem sebrána první metodou - rozesláním dotazníků - u které je ale největší procento nevrácených dotazníků. Jedná se o metodu plně anonymní, ale neovlivníme procento získaných dat. Tato metoda je poměrně časově náročná. Záleží na respondentech, kdy vyplní dotazník a zda-li ho odešlou zpět. Já jsem ke své práci rozeslala 250 dotazníků a upotřebitelných, které se vrátily, bylo zhruba okolo 50, proto jsem musela zbývající počet dotazníků doplnit výše uvedenými metodami dotazování a pomocí rozhovoru. Tím došlo k navýšení celkového počtu dotazníků ve výběru na 88 kusů dotazníků.

2.4 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZY Č. I.

Zda věk ovlivňuje názor žen na rodinu a kariéru, tzn. vyhodnocení odpovědí dotazníků skupin I.A - D. Při tomto posuzování byly vyhodnocovány otázky č. 5, 6, 8, 11, 12, 13 a 14. Postupně bude v této aplikační části tabulkově nebo graficky provedena analýza vyhodnocení jednotlivých výše uvedených otázek dotazníku, s krátkým a výstižným komentářem, kterým popíši výsledky daného zkoumání.

Jedna z podstatných otázek, která sledovala celkové hodnotové zaměření respondentky zněla:

„ Co je pro mě nejdůležitější?“ Odpověď - rodina, děti, kariéra, peníze? Na uvedenou otázku odpovídaly všechny čtyři skupiny respondentek, jejich odpovědi jsou podle absolutních četností zpracovány v následující tabulce č. 2

Tabulka č. 2 Respondentka považuje za nejdůležitější -

	rodina	děti	kariéra	Peníze
I.A 14-18let	6	0	3	0
I.B 19-30let	10	1	5	4
I.C 31-55 let	7	8	0	0
I.D 56 a více	19	5	0	0

Zdroj: Vlastní

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že dívky ve věku 14-18 let tedy skupina I.A považují za nejdůležitější rodinu a kariéru. V absolutní hodnotě z 9 respondentek 6 uvedlo rodinu, 3 kariéru. Děti a peníze neuvedla žádná z respondentek.

Skupina I.B - ženy a dívky ve věku 19-30 let uvedly z 20 respondentek 10 rodinu, 1 děti, 5 kariéru a 4 peníze. Což odpovídá tomu, že více jak 50% respondentek dává přednost rodině a dětem před kariérou a penězi.

Další dvě skupiny I.C a I.D - skupiny žen ve věku 31-55 let a skupina seniorek považují jednoznačně za důležité rodinu a děti. Kariéru a peníze neuvedla ani jedna z respondentek těchto věkových kategorií.

Celkově je tedy patrné, že při této otázce věk hraje jednoznačnou roli při formování názorů ve prospěch rodiny a dětí před kariérou a penězi.

Další vyhodnocovaná otázka zněla „**Je pro vás důležitý partnerský život?**“

Odpovídaly opět všechny čtyři věkové kategorie - tedy I.A - I.D a jejich výsledky v absolutní hodnotě jsou uvedeny v následující tabulce č. 3.

Tabulka č. 3 Je pro vás důležitý partnerský život?

otázka č.6	Ano	Ne
I.A 14-18let	6	3
I.B 19-30let	18	2
I.C 31-55 let	13	2
I.D 56 a více	18	6

Zdroj: Vlastní

Ze získaných výsledků je patrné, že ve všech skupinách je upřednostněn nebo je důležitý partnerský vztah. Na tuto otázku tedy nemá vliv věkové rozložení respondentek a výrazně všechny považují za důležitý partnerský vztah. Pouze u skupiny I.D v dotaznících bylo doplňováno - vztah spíše manželský - což je typické pro starší generaci.

Další otázka , kterou jsem pokládala, zněla „**Plánujete mít děti?**“

Byla určená pouze pro ženy a dívky, které nemají děti a jsou do věku 45 let. Proto tato otázka je vyhodnocována pouze u skupin I.A a I.B.

Výsledky odpovědí jsou shrnuty v následující tabulce č. 4

Tabulka č. 4 Plánujete mít děti?

	Ano	Ne
I.A 14-18let	9	0
I.B 19-30let	20	0

Zdroj: Vlastní

U obou skupin žen a dívek respondentky jednoznačně odpověděly, že všechny chtějí mít dítě nebo děti. Z této odpovědi je patrné, že ani mladá generace žen a dívek nezavrhuje otázku mateřství a všechny chtějí být matkami. Což poskytuje dobrý předpoklad pro zachování budoucích generací.

Dále byla vyhodnocována otázka „**Kolik plánujete mít dětí?**“ Odpověď - jedno, dvě, tři a více.

Na tuto otázku opět odpovídaly ženy a dívky ve věku do 45 let, které nemají děti, a jednalo se tedy o skupiny respondentek I.A a I.B. Tato otázka měla zjistit, jaký vliv má věk respondentek na představu počtu dětí v průměrné české rodině.

Výsledky odpovědí na tuto otázku jsou v následující tabulce č. 5

Tabulka č. 5 Kolik plánujete mít dětí?

otázka č.10	jedno	dvě	tři a více
I.A 14-18let	3	5	1
I.B 19-30let	1	16	3

Zdroj: Vlastní

Z výsledků vyplývá, že jednoznačně v generaci těchto dívek a žen převládá nukleární dvougenerační model rodiny, tzn. 2 dospělí, 2 děti. Ve skupině respondentek I.A skupiny uvedlo, že plánuje 2 děti 5 respondentek, 3 respondentky uvedly 1 dítě, 1 respondentka uvedla 3 a více. Z těchto odpovědí je patrné, že v této skupině se začínají projevovat soudobé ekonomické dopady, že pořídit si dítě je otázkou ekonomicky náročná.

Skupina I.B uvedla - 2 děti plánuje 16 respondentek, 1 dítě 1 respondentka a 3 a více dětí 3 respondentky. I u této skupiny převládá model 2 rodiče 2 děti, který může vycházet ze vzoru svých rodičů.

Jedna z otázek byla orientována i na záměr respondentek „**Co plánujete nejdříve - kariéru nebo děti ?**“ jedná se o otevřenou otázku, ženy odpovídaly svými vlastními slovy.

Tato otázka je rovněž vyhodnocena pouze u skupiny I.A a I.B, jelikož se jedná o ženy a dívky, které ještě děti nemají.

Výsledky odpovědí na tuto otázku jsou v následující tabulce č. 6:

Tabulka č. 6 Co plánujete nejdříve - kariéru nebo děti?

	Děti	kariéru
I.A 14-18let	1	8
I.B 19-30let	4	16

Zdroj: Vlastní

Je jednoznačně patrné, že tyto věkové kategorie žen a dívek plánují nejdříve kariéru a potom děti.

U skupiny I.A pouze jedna respondentka plánuje nejprve děti a potom kariéru, zbylých 8 nejprve kariéru potom děti. U skupiny I.B 4 respondentky upřednostňují děti před kariérou a 16 respondentek uvádí kariéru před dětmi. Z těchto výsledků vyplývá, že u těchto věkových kategorií je důležitější kariéra, zázemí a ekonomická stabilita, teprve potom přijdou děti.

Tyto dvě skupiny respondentek charakterizují současný trend, který odpovídá matkám prvorodičkám vyššího věku.

U žen matek mě zajímalo: „**Měly jste děti ve vhodné době, měly jste je mít dříve, později nebo vůbec?**“ Na tyto otázky odpověděly respondentky I.C a I.D, protože žádná respondentka ze skupiny I.A, I.B ještě nemá děti.

Výsledky odpovědí na tuto otázku jsou v následující tabulce č. 7:

Tabulka č.7 Měly děti ve vhodné době, měly je mít dříve, později nebo vůbec?

	vhodně	dříve	později	vůbec
I.C 31-55 let	10	3	2	0
I.D 56 a více	15	4	5	0

Zdroj: Vlastní

Ženy matky, jak je patrné z výše uvedené tabulky, měly své děti ve vhodné době. U skupiny I.C ve vhodné době mělo 10 respondentek, dle mínění měly mít děti dříve 3 respondentky, 2 uvedly, že měly mít děti později a žádná respondentka neuváděla, že děti neměla mít vůbec.

U skupiny I.D byly odpovědi obdobné, 15 respondentek uvedlo, že děti měly ve vhodné době, 4 uvedly, že měly mít děti dříve, 5 uvedlo, že mělo mít děti později a žádná neuvedla, že děti mít neměla.

Z výsledků je patrné, že starší generace žen matek měla děti pro ně ve vhodné době a že svého rozhodnutí nelitují.

Další otázka pro mé respondentky zněla: **„Věnovala jste se vlastní práci, budování kariéry?“**

Na tuto otázku odpovídaly opět pouze ženy matky, tedy odpovědi byly vyhodnoceny pouze u skupiny I.C a I.D.

Výsledky odpovědí na tuto otázku jsou v následující tabulce č. 8:

Tabulka č. 8 Věnovala jste se vlastní práci, budování kariéry?

	ano	ne
I.C 31-55 let	9	6
I.D 56 a více	5	19

Zdroj: Vlastní

Skupina I.C uvedla, že větší část respondentek v počtu 9 se věnovala kariéře, 6 respondentek uvedlo, že se kariéře nevěnovaly. Z těchto odpovědí je patrné, že skupina I.C - což jsou ženy matky ve věku 31-55 let - tedy současná generace žen a matek v produktivním věku již z větší části dává přednost kariéře před dětmi.

U skupiny I.D - skupina žen seniorek, tedy generace mé matky, uvedla ve výsledcích názor opačný. 5 respondentek uvedlo, že se věnovalo kariéře a 19 uvedlo, že ne. Tedy daly přednost dětem. U této otázky je již patrný rozdíl starší generace s generací mladší ve vztahu ke kariéře a dětem.

Poslední otázka, která byla vyhodnocena k této hypotéze zněla:

„Vyjádřete se, zda jste se měla - věnovat kariéře, věnovat pouze dětem nebo se vám to podařilo skloubit?“

Na uvedenou otázku odpovídaly pouze ženy matky - tedy skupiny I.C, I.D. Výsledky odpovědí na tuto otázku jsou v následující tabulce č. 9:

Tabulka č. 9 měla věnovat kariéře, dětem podařilo skloubit?

	kariéře	dětem	skloubit
I.C 31-55 let	3	4	8
I.D 56 a více	4	9	11

Zdroj: Vlastní

Je patrné, že většině žen těchto věkových kategorií se povedlo skloubit kariéru a péči o děti, pouze v generaci I.D byl poměrně dost vysoký počet respondentek, které uvádějí, že se měly věnovat dětem.

Z výsledků je opět patrné, jako u předchozí otázky, že skupina I.D, tedy skupina žen matek seniorek dává před kariérou přednost dětem. Uvedené výsledky, kdy 11 respondentkám se práce a kariéra podařila skloubit, 9 uvádí - mělo dát přednost dětem, a pouze 4 kariéře. U skupiny I.C se měly věnovat dětem 4 respondentky, věnovat se kariéře 3 respondentky a 8 uvedlo, že se jim podařilo kariéru a výchovu dětí skloubit. Z toho je patrné, že opět starší generace respondentek uvádí jako důležitější věnovat se dětem.

Závěrečné vyhodnocení hypotézy č. I.

Provedeme-li souhrnné vyhodnocení všech získaných poznatků, dojdeme k závěru, že **hypotéza č. I.**, kdy jsme se ptali, zda věk ženy ovlivňuje její názor na děti a kariéru, mohu jednoznačně říci, že z výsledků je potvrzeno, že tato hypotéza je platná. Mohu jednoznačně říci, že věk žen a dívek ovlivňuje jejich názor na rodinu, děti a kariéru.

Skupina I.A a I.B, dívky a ženy ve věku 14-30 let, jednoznačně upřednostňují kariéru před dětmi, skupina I.C je v tomto názoru již v poměru zhruba 60% pro kariéru a 40% pro rodinu a děti. U skupiny I.D, ženy nad 56 let věku, tedy seniorky, jednoznačně upřednostňují děti před kariérou a to v poměru 19/5 - 80% pro děti, 20% pro kariéru. Výsledky potvrzují výše citovanou hypotézu, že věk ovlivňuje názor žen na rodinu a kariéru.

2.5 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZY Č. II.

Pro vyhodnocení **hypotézy č. II.**, zda vzdělání respondentek může ovlivnit jejich názor na rodinu, kariéru a děti? Pro odpověď na tuto otázku jsem provedla přerozdělení odpovědí dotazníků a to na tři kategorie, které byly charakterizovány výše v kapitole 2.2. Jedná se o skupiny II. A, II. B a skupinu II. C, jejichž odpovědi jsou

vyhodnoceny v následujících otázkách. Jedná se o otázky, které byly vyhodnoceny u předchozí hypotézy a proto bude možno zjištěné výsledky porovnat a vyhodnotit.

První otázka k vyhodnocení této hypotézy: „**Co je pro vás nejdůležitější**“ odpověď - děti, rodina, kariéra, peníze?

Odpovědi na tuto otázku jsou souhrnně znázorněny v následující tabulce č. 10, která vyjadřuje názor respondentek.

Tabulka č. 10 Co je pro vás nejdůležitější

	rodina	děti	kariéra	peníze
II.A zákl.	4	3	0	0
II.B matur.	31	4	4	3
III.C vysok.	11	7	2	0

Zdroj: Vlastní

Většina respondentek dává přednost rodině a dětem před kariérou a penězi. Vliv vzdělání na ovlivnění tohoto názoru se neprojevil, protože ani u jedné skupiny nebyl významně odlišný.

Druhou otázkou, u které bylo provedeno vyhodnocení zněla: „**Je pro vás důležitý partnerský život ?**“

Na uvedenou otázku odpovídaly všechny tři skupiny respondentek a jejich odpovědi jsou uvedeny v absolutních hodnotách v následující tabulce č.11:

Tabulka č. 11 Je pro Vás důležitý partnerský život

	ano	ne
II.A zákl.	5	2
II.B matur.	39	3
III.C vysok.	16	4

Zdroj: Vlastní

Ze získaných odpovědí je patrné, že vzdělání nemá vliv na výsledky v jednotlivých skupinách. Výsledky u jednotlivých skupin jsou totožné s tím, že jednoznačně převažuje důležitost partnerského soužití.

Třetí otázka této části vyhodnocení byla směřována na názor „**měla jste děti**“ odpověď - ve vhodné době, měla jsem je mít dříve, měla jsem je mít později?

Odpovědi na tuto otázku jsou přehledně zpracovány v následující tabulce č.12. K této otázce byla ještě doplněna jedna odpověď a to pro respondentky, které děti nemají, abych jejich odpovědi výsledky nezkrslila.

Tabulka č. 12 Měla jste děti mít

	vhodně	dříve	později	nemají
II.A zákl.	4	1	2	0
II.B matur.	12	0	3	28
III.C vysok.	10	6	2	2

Zdroj: Vlastní

Většina respondentek, stejně jako u hodnocení předchozí hypotézy, měly děti ve vhodné době, pouze u vysokoškolaček se nepatrně zvýšil názor, že je měly mít dříve. Není tedy ze zjištěných výsledků patrné, že by vzdělání významně ovlivnilo názor respondentek na tuto otázku.

Poslední otázka zařazená do hodnocení hypotézy č. II. měla objasnit názor na: „**Měla jsem se věnovat**“ odpověď - kariéře, pouze dětem, podařilo se mi to skloubit?

Výsledky odpovědí jsou přehledně znázorněny v následující tabulce č. 13: kde jsou jednotlivé odpovědi vyjádřeny absolutní hodnotou.

Tabulka č. 13 Měla jsem se věnovat

	kariéře	dětem	skloubilo
II.A zákl.	1	1	5
II.B matur.	1	3	38
III.C vysok.	4	7	9

Zdroj: Vlastní

Z výše uvedených výsledků, a s porovnáním s odpověďmi pro první hypotézu, mohu konstatovat, že ani v této otázce vzdělání respondentek významně neovlivnilo jejich názor při hodnocení vztahu kariéry a dětí.

Závěrečné vyhodnocení hypotézy č. II.

Položila jsem si otázku „**Zda vzdělání ovlivňuje názor žen a dívek na rodinu, kariéru a děti**“. Je patrné, že ani u jedné otázky, která byla při hodnocení této hypotézy vyhodnocena se neprojevílo, že by vzdělání mělo vliv na změnu názoru žen a dívek na rodinu a kariéru oproti vlivu věku jednotlivých respondentek. Mohu tedy konstatovat, že hypotéza č. II. byla výsledky mého šetření vyvrácena a tedy vzdělání

není významným faktorem a nemá podstatný vliv na názor žen a dívek na rodinu, kariéru a děti.

2.6 DISKUSE

Jsem si vědoma, že při svém bádání jsem vycházela jen z malého vzorku české populace žen. Nejedná se tedy o reprezentativní vzorek žen a dívek českých měst, ale pro mou bakalářskou práci tento vzorek žen splnil účel a cíl práce byl jednoznačně splněn.

Východiskem zpracované tematiky byla role ženy. Autorka Lenderová ženu charakterizuje jako matku, hospodyně a osobu zajišťující potřeby muže. Rovněž v bibli je žena charakterizována jako muži poddaná, mužským cílům podřízená rodička. Tyto definice již v dnešní době nemají ani morální ani ekonomický základ, protože jak je patrné z výsledků mého dotazníkového šetření, a mnoha dalších šetření názor mladší generace žen a dívek již není založen na pozici žen podřízených mužům, ale vychází z rovnocenného partnerství a upřednostnění vlastní kariéry před rodinou a dětmi. Nejprve si zajistí svoji samostatnost a teprve ve vyšším věku zvažují otázku založení rodiny a požadují plnou účast partnera při výchově a péči o děti.

Podle Šrajera a Musila úkolem společnosti je zajistit dostatečnou, jasně formulovanou legislativu umožňující skloubit ženě i muži „kariéru“ (tedy pracovní život) s životem a provozem rodiny. Žena je totiž v opačném případě nucena volit mezi profesí a rodinou a rozhoduje se pro rodinu. Jak jsem na základě svých výsledků zjistila, tato myšlenka a toto pravidlo platí u starší generace žen a to žen v produktivním věku a žen seniorek, které opravdu upřednostňují rodinu před kariérou. Soudobá mladší generace žen ve věku od 19 do 30 let již jednoznačně nedávají přednost rodině před kariérou, jak je patrné z výsledků mého šetření a u generace dívek ve věku 14 - 18 let je tato situace ještě více markantnější ve prospěch kariéry.

Jednoznačně se potvrzuje, že ženy odkládají založení rodiny na pozdější věk, kdy jsou již dostatečně finančně i ekonomicky zajištěny. Toto je patrné z výsledků, které uvádí ČSÚ. Jak konstatovala Vodáková, průměrný věk prvorodiček se v 60. - 80. letech minulého století pohyboval v průměru okolo 22. roku, věk prvorodičky v současné době se pohybuje v průměru okolo 27. roku. To jednoznačně ukazuje na skutečnost, že mladší generace oproti generacím starším dává přednost kariéře před rodinou.

Pomocí dvou hypotéz jsem se snažila prokázat, jestli věk nebo vzdělání ovlivňuje názory žen a dívek na rodinu a kariéru.

Hypotéza č. I., kterou jsem si položila otázku „**Zda věk ovlivňuje názory žen a dívek na rodinu a kariéru**“ se jednoznačně potvrdila. Mohu tvrdit na základě výše uvedených výsledků, že věk ovlivňuje názor žen a dívek na rodinu a kariéru. Mladší a střední generace - tzn. ženy a dívky ve věku 14 - 30 let - jednoznačně upřednostňují kariéru před rodinou a dětmi. Tento názor je dle mého mínění také ovlivněn názorem a přístupem ve společnosti. Soudobá společnost staví do popředí kariéru a sociální jistoty před rodinu a děti. V dnešní době, kdy se stále hovoří, jak je potřebné zvýšit porodnost, aby naše populační křivka neklesala. Na druhé straně se odebírá porodné a snižují nebo ruší sociální dávky. To vede soudobou mladou generaci k nutnosti nejprve si vytvořit dostatečné sociální zázemí kariéru a teprve potom začnou zvažovat, zda si založí rodinu a pořídí děti. Tyto skutečnosti vytváří charakteristický obraz soudobé společnosti, kdy mateřství je odkládáno až na vyšší věk, kdy je zajištěna určitá kariéra, sociální a ekonomické jistoty a teprve v tomto okamžiku se ženy a dívky věnují dětem. Generace dříve narozených žen a především věková generace žen mé matky jasně ukazuje názorový rozdíl ve vztahu k rodině dětem a kariéře. Tato skupina prokazatelně charakterizovala důležitost rodiny a dětí před kariérou. V této věkové skupině bylo běžné, že rodinu zabezpečoval muž a žena se především věnovala domácnosti a dětem. Samozřejmě že to bylo ovlivněno nejen věkem, ale i výchovou a názorem tehdejší společnosti. Věk zde hraje podstatnou roli, protože i v kategorii žen ve věku 31 -55 let převládá názor upřednostňující děti a rodinu před kariérou.

Hypotéza č. II., která měla zodpovědět otázku „**Zda vzdělání ovlivňuje názor žen a dívek na rodinu a kariéru**“. Tato hypotéza se nepotvrdila, jelikož z výsledků není jednoznačně patrné, že by vzdělání významně ovlivňovalo změnu názoru žen a dívek ve vztahu k rodině, kariéře.

Věková generace senierek a žen v produktivním věku jednoznačně potvrdila, že se jí podařilo skloubit kariéru s rodinou a dětmi. Tím se tyto věkové skupiny podstatně liší od generace mladší, která uvádí nutnost nejprve získat sociální a ekonomické jistoty a teprve potom si pořídít rodinu a děti.

ZÁVĚR

Při svých úvahách o zaměření své bakalářské práce, jsem si zvolila téma na první pohled jednoduché a nic nového nepřinášející. Je to téma současné moderní ženy a jejího pohledu a názoru na rodinu a kariéru. Rozhodla jsem se prozkoumat názory i mladých dívek a seniorek. Mé dotazníkové šetření neobsáhlo příliš velký vzorek žen, výsledky mého průzkumu nemohou a nejsou také reprezentativním názorem žen české populace. Nicméně i při tomto poměrně malém vzorku žen jsem zjistila, jak vážně (nehledě na věk) berou ženy své úvahy ohledně rodiny, počtu dětí, kariéry. Názory seniorek byly pro mě podnětné a vedou mě k zamyšlení a jistě by zasluhovaly více prostoru.

Překvapila mě vyspělost nejmladších respondentek, které velmi vážně uvažují o budoucnosti a nepodceňují finanční zabezpečení svých budoucích rodin. V jistém smyslu si myslím, že budoucí generace matek bude více zodpovědnější vůči svým dětem a jejich zabezpečení než byla generace má a mé matky. Jistým překvapením pro mě byla i touha po partnerské stabilitě a kvalitě vztahů u mladé generace, kdy někdy máme pocit, že nastupující generace nebere své partnerské soužití příliš vážně (co se týče stability a dlouhodobosti).

Většina autorů, jejichž názory jsem uvedla v teoretické části, se zabývá či dokazuje poslání ženy především jako ženy - ochránkyně domova, ženy matky a žen, jež v minulosti a i době nedávno minulé, dávaly jednoznačně přednost rodině, dětem. Mé dotazníkové šetření prokázalo na vzorku žen jihočeského a středočeského kraje touhu mladých žen po zajištění a ekonomické stabilitě. Tu si chtějí garantovat především samy svou prací, kariérním postupem, zajištěným zaměstnáním a teprve pak přivést na svět své děti a věnovat se plně rodině.

Rodina nebo kariéra? Dají se tyto dvě oblasti propojit? Nebo jejich propojení je nutností? Tuto otázku jsem si položila v úvodu své bakalářské práce. Nyní v závěru, kdy jsem zpracovala výsledky svého dotazníkového šetření, bych na tuto otázku odpověděla takto:

Mladší generace v dnešní době upřednostňuje nejprve vybudovat kariéru, sociální zázemí a pak teprve přicházejí na řadu děti. Nastupující generace matek tedy nepřipouští propojení rodiny a kariéry, tak jako tomu bylo v mé generaci nebo v generaci mé matky. Seniorky připouštějí, že se jim podařilo kariéru skloubit s rodinou, dětmi a svého rozhodnutí nelitují. Podobně je tomu tak i u mých vrstevnic, tedy věkové

kategorie žen 35 a více, jež spíše propojují kariéru a rodinu, aniž by jedno přímo upřednostňovaly.

Mladé dívky se chtějí stát matkami a touží po rodině. To je stejné jako v generacích jejich matek a babiček. Rozdíl jejich smýšlení spatřuji v tom, že spoléhají sami na sebe, ve svých plánech příliš nepočítají s pomocí a zajištěním od svých partnerů, manželů. Samy se ani nechystají k tomu stát se „závislou manželkou“ jak uvádí autorka Vodáková ve své knize Rod ženský.

Naše rodiny, jejich zabezpečení, rovnováha partnerských vztahů, to vše se měnilo již od druhé poloviny 19. století, jak píše Lenderová ve své knize Žena v českých zemích. Názory mladých žen ukazují, že soužití, partnerství muže a ženy se možná bude měnit ještě rychleji než doposud a podoba budoucí české rodiny bude jiná. Svazek muže a ženy by měl být rovnoprávnější a možnosti kariéry pro oba partnery stejné, model současné dvoudětné rodiny bude zřejmě přetrvávat i nadále, ženy však budou rodit své děti ve vyšším věku, což souhlasí i s názory uvedenými v knize Aleny a Olgy Vodákových - Rod ženský.

Cíl mé bakalářské práce byl splněn, položené hypotézy byly buď potvrzeny nebo vyvráceny, a tedy má bakalářská práce splnila dle mého názoru zadání a svůj účel.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona. první. Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 285 s.

BRTNÍKOVÁ, Marta. *Svět muže, ženy a jejich dětí.* první. Praha : Horizont, 1991. 237 s. ISBN 80-7012-044-4.

GUARDINI, Romano. *Životní období : Jejich etický a pedagogický význam.* první. Praha : ZVON, 1997. 100 s. ISBN 80-7113-189-X.

JAYNEŠOVÁ, Sharon. *V krajině ženských snů : obnova ženské spirituality.* první. Praha : Návrat domů, 2007. 182 s. ISBN 978-80-7255-155-2.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie moudrosti a dobrého života.* první. Praha : Grada, 2009. 144 s. ISBN 978-80-247-2362-4.

LE FORT, Gertruda von. *Věčná žena.* druhé. Praha : Vyšehrad, 1990. 81 s. ISBN 80-7021-053-2.

LENDEROVÁ, Milena, et al. *Žena v Českých zemích : od středověku do 20. století.* první. Praha : Lidové noviny, 2009. 851 s. ISBN 978-80-7106-988-1.

MARHOUNOVÁ, Jana. *Miluji, tedy jsem.* první. Praha : Avicenum, 1986. 317 s. ISBN 08-066-86.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti.* první. Praha : AVICENUM, 1986. 336 s. ISBN 08-011-86.

PÁVEK, František. *Manželství na zkoušku?.* první. Praha : Mladá fronta, 1987. 251 s. ISBN 23-082-87.

PERNEROVÁ, Rotraud A. *Tabu v rodinné komunikaci : O čem se v rodinách nemluví, ač by to bylo užitečné.* první. Praha : Portál, 2000. 161 s. ISBN 80-7178-363-3.

SYNEK, Miloslav, SEDLÁČKOVÁ, Helena, VÁVROVÁ, Hana. *Jak psát bakalářské, diplomové, doktorské a jiné písemné práce*. Praha: Oeconomica, 2007, ISBN 978-80-245-1212-9

ŠRAJER, Jindřich; MUSIL, Libor. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. první. Brno : ALBERT, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7326-145-0.

TROBISCH, Walter. *Jaký je muž : co by o tom měla vědět žena*. první. Olomouc : Velehrad spol. s r.o, 1993. 74 s. ISBN 80-9011614-0-5.

TROBISCHOVÁ, Ingrid. *Radost být ženou*. první. Albrechtice : "Signum unitatis", 1993. 101 s. ISBN 80-900940-0-7.

VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematické situace v péči o seniory : Příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. 1. Praha : Grada, 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5.

VODÁKOVÁ, Alena ; VODÁKOVÁ, Olga . *Rod ženský : Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. první. Praha : Slon, 2003. 354 s. ISBN 80-86429-18-0.

WITKINOVÁ, Georgia. *Jak přežít stres : průvodce ženy*. první. Praha : Práh, 2009. 288 s. ISBN 978-80-7252-267-5.

Elektronické zdroje :

RAUS, Pavel. *Muž, žena a jejich vztah : rovnost a rozmanitost*. [online]. 2006 [cit. 2011-01-17], dostupné na www.:

<http://www.pracearodina.cz/download/rovnost__rozmanitost.pdf>

- 10) Kolik plánujete mít dětí
1. Jedno
 2. Dvě
 3. Tři a více

11) Co plánujete (jste plánovala) ve svém životě nejdříve - kariéru nebo děti ?

Doplňte, prosím, vlastními slovy

.....

Otázka 12.-14. pouze **pro ženy matky**

- 12) Zhodnoťte :
1. Děti jsem měla ve vhodné době
 2. Děti jsem měla mít dříve
 3. Děti jsem měla mít později
 4. Děti jsem neměla mít vůbec

– popřípadě doplňte – možnost delší

odpovědi.....

.....

- 13) Věnovala jste se své vlastní práci? Budování kariéry?
1. Ano
 2. Ne

- 14) Vyjádřete se –
1. Měla jsem se věnovat kariéře
 2. Měla jsem se věnovat pouze dětem
 3. Podařilo se mi to skloubit

PRO VŠECHNY:

- 15) Žiji:
1. V úplné rodině
 2. Žiji s matkou
 3. Žiji s otcem
 4. Žiji s přítelem
 5. Žiji s manželem
 6. Žiji sama

- 16) Postavení v rodině
1. Jsem jedináček - žiji bez sourozenců
 2. Mám 1 sourozence
 3. Mám 2 a více sourozenců

Děkuji Vám za spolupráci a za Váš čas.

Jitka Brzorád

Příloha č.2 Tabulky charakterizující jednotlivé výběrové skupiny respondentek.

Tabulka č. 1 Skupina dívek ve věku 14 - 18 let

číslo dotazníku	1. Kolik je Vám let	2. Máte děti?	3. Jaké je Vaše dokončené vzdělání?	4. Žiji	5. Co je pro mě nejdůležitější?	6. Je pro Vás důležitý partnerský život ?	7. V kolika letech partnerské soužití?	8. Plánujete mít děti?	9. V kolika letech plánujete mít děti	10. Kolik plánujete mít dětí	11. Co plánujete (ste plánovala) ve svém životě nejdříve	12. Zhodnoťte děti jsem měla:	13. Věnovala jste se své vlastní práci?	14. Vyjádřete se měla jsem se věnovat:	15. Žiji:	16. Postavení v rodině
10	14	ne	1	město	kariéra	ano	21	ano	22	jedno	kariéra			věnovat:	s matkou	jednoho
11	14	ne	1	město	rodina	ne	25	ano	23	dvě	děti				s matkou	dva a více
12	15	ne	1	vesnice	kariéra	ano	20	ano	30	dvě	kariéra				úplná rodina	jednoho
13	14	ne	1	město	kariéra	ne	26	ano	podmínek	dvě	kariéra				úplná rodina	jednoho
14	14	ne	1	město	kariéra	ne	30	ano	30	dvě	kariéra				úplná rodina	jednoho
15	15	ne	1	vesnice	rodina	ano	21	ano	25	dvě	kariéra				úplná rodina	jednoho
16	14	ne	1	vesnice	rodina	ano	26	ano	24	tři a více	kariéra				úplná rodina	jednoho
17	18	ne	1	vesnice	děti	ano	25	ano	neplánuji	tři a více	kariéra				s otcem	dva a více
18	15	ne	1	vesnice	rodina	ano	20	ano	23	dvě	kariéra				s otcem	dva a více
19	14	ne	1	vesnice	rodina	ano	20	ano	nevím	dvě	kariéra				úplná rodina	jednoho
20	14	ne	1	město	rodina	ano	27	ano	29	dvě	kariéra				úplná rodina	jednoho
21	15	ne	1	město	rodina	ano	26	ano	28	dvě	kariéra				úplná rodina	jednoho
22	15	ne	1	město	rodina	ano	23	ano	26	tři	kariéra				s matkou	dva a více
23	14	ne	1	vesnice	rodina	ano	25	ano	26	dvě	děti				úplná rodina	jednoho
24	14	ne	1	město	rodina	ano	22	ano	26	dvě	kariéra				úplná rodina	jednoho
25	15	ne	1	město	peníze		25	ano	25	jedno	kariéra				s matkou	jedináček
87	18	ne	1	vesnice	rodina	ano	23	ano	26	dvě	kariéra				úplná rodina	jednoho

Tabulka č. 2 Skupina dívek a žen ve věku 19 - 30 let

číslo dotazníku	1. Kolik je Vám let	2. Máte děti?	3. Jaké je Vaše dokončené vzdělání?	4. Žijí	5. Co je pro mě nejdůležitější?	6. Je pro Vás důležitý partnerský život ?	7. V kolika letech partnerské soužití?	8. Plánujete mít děti?	9. V kolika letech plánujete mít děti	10. Kolik plánujete mít dětí	11. Co plánujete (jste plánovala) ve svém životě nejdříve	12. Zhodnoťte děti jsem měla:	13. Věnovala jste se své vlastní práci?	14. Vyjádřete se měla jsem se věnovat:	15. Žijí:	16. Postavení v rodině
1	28	ne	4	město	kariéra	ano	25	ano	35	jedno					s přítelem	jedináček
46	22	ne	3	město	rodina	ano	25	ano	28	tři a více	kariéra				v úplné rodině	jednoho
47	22	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	23-25	dvě	kariéra				s přítelem	dvá a více
48	21	ne	3	město	rodina	ano	25	ano	25	dvě	děti				v úplné rodině	jednoho
49	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	do 30	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho
50	21	ne	3	vesnice	kariéra	ano	25	ano	30	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho
51	21	ne	3	město	děti	ano	24	ano	27	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho
52	24	ne	3	město	rodina	ano	20+	ano	28	dvě	děti				s otcem	jednoho
53	21	ne	3	město	rodina	ano	21	ano	24	dvě	kariéra				s přítelem	jednoho
54	22	ne	3	město	rodina	ano	20-22	ano	24	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho
55	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	26	ano	28-30	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho
56	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	27	dvě	kariéra				v úplné rodině	dvá a více

57	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	25	dvě	kariéra				v úplné rodině	dva a více	
58	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	25	tři a více	kariéra				v úplné rodině	jednoho	
59	22	ne	3	město	rodina	ano	25	ano	25	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho	
60	24	ne	3	město	rodina	ne	25	ano	28-30	dvě	kariéra				s matkou	jedináček	
61	21	ne	3	město	peníze	ano	22	ano	28	dvě	kariéra				v úplné rodině	jedináček	
62	21	ne	3	město	rodina	ano	25	ano	27	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho	
63	22	ne	3	město	peníze	ano	25	ano	27-28	dvě	kariéra				s přítelem	jedináček	
64	22	ne	3	město	rodina	ano	23	ano	24-25	dvě	skloubit kariéra,cest ování				v úplné rodině	jedináček	
65	22	ne	3	město	kariéra	ne	40	ne							v úplné rodině	jednoho	
66	21	ne	3	město	rodina	ano	30	ano	30	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho	
67	21	ne	3	město	peníze	ano	25	ano	30	dvě	kariéra,cest ování				v úplné rodině	jednoho	
68	22	ne	3	město	kariéra	ano	26	ano	28	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho	
69	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	23	ano	26	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho	
70	22	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	26	dvě	kariéra				v úplné rodině	jednoho	
71	20	ne	3	město	kariéra	ano	24	ano	25	tři a více	skloubit				v úplné rodině	jednoho	
80	28	ne	3	vesnice	rodina,man želství	ano	24-25	ano	do 30 let	dvě	kariéra						jednoho
83	23	ne	4	město	kariéra	ano	22	ano		dvě	kariéra				s přítelem	jedináček	
85	21	ne	3	vesnice	rodina,man želství	ano	do 25 let	ano	do 30 let	dvě	kariéra				s otcem	jednoho	
88	23	ne	4	město	rodina,man želství	ano	20-25	ano	26	tři a více	kariéra				v úplné rodině	jednoho	

Tabulka č. 3 Skupina žen ve věku 31 - 55 let

číslo dotazníku	1. Kolik je Vám let	2. Máte děti?	3. Jaké je Vaše dokončené vzdělání?	4. Žijí	5. Co je pro mě nejdůležitější?	6. Je pro Vás důležitý partnerský život ?	7. V kolika letech partnerské soužití?	8. Plánujete mít děti?	9. V kolika letech plánujete mít děti	10. Kolik plánujete mít dětí	12. Zhodnoťte děti jsem měla:	13. Věnovala jste se své vlastní práci?	14. Vyjádřete se měla jsem se věnovat:	15. Žijí s:	16. Postavení v rodině
2	36	ano	4	město	rodina	ne	25		dvě		mít dříve	ano	dětem	manželem	dva a více
4	54	ano	4	město	rodina	ano	28				vhodně	ne	kariéře	manželem	dva a více
6	53	ano	4	město	rodina	ano	23				mít dříve	ne	skloubit	manželem	jedináček
8	49	ano	4	město	děti	ano	25-30				později	ano	skloubit	úplná rodina	jednoho
9	44	ano	4	město	děti	ano	26-28				vhodně	ano	skloubit	manželem	jedináček
44	34	ano	3	město	rodina	ano	25				vhodně	ano	skloubit	manželem	dva a více
72	44	ano	4	město	děti	ano	25				vhodně	ano	skloubit	úplná rodina	dva a více
73	48	ano	4	město	děti	ano	30				později	ano	skloubit	úplná rodina	dva a více
75	45	ano	4	město	děti	ano	28-30				vhodně	ne	kariéra	úplná rodina	dva a více
78	41	ano	3	město	rodina	ano	nezáleží				vhodně	ne	kariéra	úplná rodina	jednoho
79	54	ano	3	město	děti	ano	30				vhodně	ne	skloubit	úplná rodina	jednoho
81	43	ano	4	město	děti	ano	25				mít dříve	ano	dětem	přítelem	jednoho
82	44	ano	4	město	děti	ne	30-35				vhodně	ne	dětem	sama	dva a více
84	43	ano	3	město	rodina	ano	28-30				vhodně	ano	skloubit	úplná rodina	jednoho
86	43	ano	2	město	rodina	ano	od 25 let				vhodně	ano	skloubit	manželem	jednoho

Tabulka č. 4 Skupina seniorek ve věku 56 a více let

číslo dotazníku	1. Kolik je Vám let	2. Máte děti?	3. Jaké je Vaše dokončené vzdělání?	4. Žijí	5. Co je pro mě nejdůležitější?	6. Je pro Vás důležitý partnerský život ?	7. V kolika letech partnerské soužití?	8. Plánujete mít děti?	9. V kolika letech plánujete mít děti	10. Kolik plánujete mít dětí	11. Co plánujete (jste plánovala) ve svém životě nejdříve	12. Zhodnoťte děti jsem měla:	13. Věnovala jste se své vlastní práci?	14. Vyjádřete se měla jsem se věnovat:	15. Žijí s :	16. Postavení v rodině
3	56	ne	4	město	rodina	ne	30					nemám	ano		matkou	jedináček
5	58	ano	4	město	rodina	ano	28					mít dříve ve vhodné době	ano	podářilo skloubit	manželem	jednoho
7	60	ano	4	vesnice	rodina	ano	25					mít dříve ve vhodné době	ano	podářilo skloubit	sama	jednoho
26	67	ano	4	město	rodina	ano	25				manželství děti	mít dříve ve vhodné době	ano	podářilo skloubit	manželem	jednoho
27	56	ano	4	město	rodina	ano	čas zralosti				neplánovat	ve vhodné době	ano	podářilo skloubit	úplná rodina	dva a více
28	56	ano	2	město	rodina	ano	25				děti	mít později ve vhodné době	ne	věnovat dětem	manželem	dva a více
29	62	ano	2	město	rodina	ano	zralost vztahu				neplánovat	ve vhodné době	ne	podářilo skloubit	sama	dva a více
30	77	ano	3	město	rodina	ano	25-30					ve vhodné době		podářilo skloubit	manželem	jednoho
31	68	ano	4	město	rodina	ne	25-30					ve vhodné době	ano	podářilo skloubit	sama	dva a více
32	59	ano	3	město	rodina	ano	25				děti	ve vhodné době	ne	podářilo skloubit	manželem	jeden
33	81	ano	1	město	děti							ve vhodné době	ne		sama	
34	75	ano	2	město	děti	ne	20					mít dříve	ne	podářilo skloubit	sama	

35	63	ano	2	město	rodina	ne	25				rodina, děti	ve vhodné době	ne	podářilo skloubit	sama	jednoho
36	57	ano	3	město	rodina	ano	25				děti	ve vhodné době	ne	podářilo skloubit	sama	jednoho
37	72	ano	3	město	rodina	ano	23				neplánovat	ve vhodné době	ne	věnovat kariéře	sama	dva a více
38	60	ano	3	město	děti	ano	25				děti	mít později	ne	věnovat kariéře	sama	dva a více
39	71	ano	3	město	děti	ne	25				neplánovat	mít později	ne	věnovat kariéře	sama	jednoho
40	67	ano	4	město	rodina	ano	25-30				kariéra	mít dříve	ne	pouze dětem	manželem	jednoho
41	85	ano	4	město	rodina	ano	25-27				děti	ve vhodné době	ne	nepodařilo skloubit	sama	jednoho
42	64	ano	3	město	rodina	ano	23				děti	když přijdou	ne	pouze dětem	manželem	dva a více
43	62	ano	3	město	rodina	ano	30					ve vhodné době	ne	podářilo skloubit	úplná rodina	dva a více
45	57	ano	2	město	děti	ano	zralost vztahu				děti	mít později	ne	nepodařilo skloubit	sama	jednoho
74	67	ano	3	město	manželství	ano	30					vhodně	ne	dařilo skloubit	sama	jednoho
76	68	ano	3	město	manželství	ano	20-25					vhodně	ne	dařilo skloubit	manželem	dva a více
77	62	ano	3	město	manželství	ano	25					vhodně	ne	dařilo skloubit	sama	dva a více

Tabulka č. 5 Skupina žen se základním vzděláním a vyučené

číslo dotazníku																
28	56	ano	2	město	rodina	ano	25				děti	mít později	ne	dětem	manželem	dva a více
29	62	ano	2	město	rodina	ano	zralost				děti	ve vhodné době	ne	skloubit	sama	dva a více
33	81	ano	1	město	děti	ano					děti	ve vhodné době	ne	dětem	sama	
34	75	ano	2	město	děti	ne	20				děti	mít dříve	ne	skloubit	sama	
35	63	ano	2	město	rodina	ne	25				rodina	ve vhodné době	ne	skloubit	sama	jednoho
45	57	ano	2	město	děti	ano	zralost				děti	mít později	ne	nepodařilo	sama	jednoho
86	43	ano	2	město	rodina	ano	od 25 let				děti	ve vhodné době	ano	skloubit	manželem	jednoho

Tabulka č. 6 Skupina žen s úplným středním vzděláním s maturitou

číslo dotazníku	1. Kolik je Vám let	2. Máte děti?	3. Jaké je Vaše dokončené vzdělání?	4. Žijí	5. Co je pro mě nejdůležitější?	6. Je pro Vás důležitý partnerský život ?	7. V kolika letech partnerské soužití?	8. Plánujete mít děti?	9. V kolika letech plánujete mít děti	10. Kolik plánujete mít dětí	11. Co plánujete (jste plánovala) ve svém životě nejdříve	12. Zhodnotte děti jsem měla:	13. Věnovala jste se své vlastní práci?	14. Vyjadřete se měla jsem se věnovat:	15. Žijí s:	16. Postavení v rodině
30	77	ano	3	město	rodina	ano	25-30					vhodně	ne	skloubit	manželem	jednoho
32	59	ano	3	město	rodina	ano	25				děti	vhodně	ne	skloubit	manželem	jeden
36	57	ano	3	město	rodina	ano	25				děti	vhodně	ne	skloubit	sama	jednoho
37	72	ano	3	město	rodina	ano	23				neplánovat	vhodně	ne	kariéra	sama	dva a více
38	60	ano	3	město	děti	ano	25				děti	mít později	ne	kariéra	sama	dva a více
39	71	ano	3	město	děti	ne	25				neplánovat	mít později	ne	kariéra	sama	jednoho
42	64	ano	3	město	rodina	ano	23				děti	když přijdou	ne	dětem	manželem	dva a více
43	62	ano	3	město	rodina	ano	30					vhodně	ne	skloubit	rodině	dva a více
44	34	ano	3	město	rodina	ano	28				děti	vhodně	ano	skloubit	manželem	dva a více
46	22	ne	3	město	rodina	ano	25	ano	28	více	kariéra				rodině	jednoho
47	22	ne	3	vesnice	rodina	ano	ost	ano	23-25	dvě	kariéra				přítelem	dva a více
48	21	ne	3	město	rodina	ano	25	ano	25	dvě	děti				rodině	jednoho
49	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	do 30	dvě	kariéra				rodině	jednoho
50	21	ne	3	vesnice	kariéra	ano	25	ano	30	dvě	kariéra				rodině	jednoho
51	21	ne	3	město	děti	ano	24	ano	27	dvě	kariéra				rodině	jednoho
52	24	ne	3	město	rodina	ano	20+	ano	28	dvě	děti				otcem	jednoho
53	21	ne	3	město	rodina	ano	21	ano	24	dvě	kariéra				přítelem	jednoho

54	22	ne	3	město	rodina	ano	20-22	ano	24	dvě	kariéra				rodině	jednoho
55	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	26	ano	28-30	dvě	kariéra				rodině	jednoho
56	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	27	dvě	kariéra				rodině	dva a více
57	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	25	dvě	kariéra				rodině	dva a více
58	21	ne	3	vesnice	rodina	ano		ano	28	více	kariéra				rodině	jednoho
59	22	ne	3	město	rodina	ano	25	ano	26	dvě	kariéra				rodině	jednoho
60	24	ne	3	město	rodina	ne	25	ano	28-30	dvě	kariéra				matkou	jedináček
61	21	ne	3	město	penize	ano	22	ano	28	dvě	kariéra				rodině	jedináček
62	21	ne	3	město	rodina	ano	25	ano	27	dvě	kariéra				rodině	jednoho
63	22	ne	3	město	penize	ano	25	ano	27-28	dvě	kariéra				přítelem	jedináček
64	22	ne	3	město	rodina	ano	23	ano	24-25	dvě	skloubit				rodině	jedináček
65	22	ne	3	město	kariéra	ne	40	ne			kariéra				rodině	jednoho
66	21	ne	3	město	rodina	ano	30	ano	30	dvě	kariéra				rodině	jednoho
67	21	ne	3	město	penize	ano	25	ano	30	dvě	kariéra				rodině	jednoho
68	22	ne	3	město	kariéra	ano	26	ano	28	dvě	kariéra				rodině	jednoho
69	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	23	ano	26	dvě	kariéra				rodině	jednoho
70	22	ne	3	vesnice	rodina	ano	25	ano	26	dvě	kariéra				rodině	jednoho
71	20	ne	3	město	kariéra	ano	24	ano	25	více	skloubit				rodině	jednoho
74	67	ano	3	město	rodina	ano	30							ne	skloubit	jednoho
76	68	ano	3	město	rodina	ano	20-25						vhodně	ne	skloubit	dva a více
77	62	ano	3	město	rodina	ano	25						vhodně	ne	skloubit	dva a více
78	41	ano	3	město	rodina	ano	t						vhodně	ne	skloubit	jednoho
79	54	ano	3	město	děti	ano	ění						vhodně	ne	skloubit	jednoho
80	28	ne	3	vesnice	rodina	ano	24-25	ano	do 30	dvě	kariéra					jednoho
84	43	ano	3	město	rodina	ano	28-30						vhodně	ano	skloubit	jednoho
85	21	ne	3	vesnice	rodina	ano	let	ano	do 30	dvě	kariéra				otcem	jednoho

Tabulka č.7 Skupina žen s vysokoškolským vzděláním

číslo dotazníku	1. Kolik je Vám let	2. Máte děti?	3. Jaké je Vaše dokončené vzdělání?	4. Žijí	5. Co je pro mě nejdůležitější?	6. Je pro Vás důležitý partnerský život ?	7. V kolika letech partnerské soužití?	8. Plánujete mít děti?	9. V kolika letech plánujete mít děti	10. Kolik plánujete mít dětí	11. Co plánujete (jste plánovala) ve svém životě nejdříve	12. Zhodnotte děti jsem měla:	13. Věnovala jste se své vlastní práci?	14. Vyjádřete se měla jsem se věnovat:	15. Žijí s:	16. Postavení v rodině
1	28	ne	4	město	kariera	ano	25	ano	35	jedno	kariera	nemám		dětem	s přítelem	jedináček
2	36	ano	4	město	rodina	ne	25			dvě	kariera	mít dříve	ano	dětem	manželem	dva a více
3	56	ne	4	město	rodina	ne	30			tři a více	děti	nemám	ano	dětem	s matkou	jedináček
4	54	ano	4	město	rodina	ano	28				děti	vhodně	ne	kariéře	manželem	dva a více
5	58	ano	4	město	rodina	ano	28				kariera	mít dříve	ano	skloubit	manželem	jednoho
6	53	ano	4	město	rodina	ano	23				kariera	mít dříve	ne	skloubit	manželem	jedináček
7	60	ano	4	vesnice	rodina	ano	25				děti	vhodně	ano	skloubit	sama	jednoho
8	49	ano	4	město	děti	ano	25-30				kariera	později	ano	skloubit	rodina	jednoho
9	44	ano	4	město	děti	ano	26-28				děti	vhodně	ano	skloubit	manželem	jedináček
26	67	ano	4	město	rodina	ano	25				manželství	mít dříve	ano	skloubit	manželem	jednoho
27	56	ano	4	město	rodina	ano	23				děti	vhodně	ano	skloubit	rodina	dva a více
31	68	ano	4	město	rodina	ne	25-30				děti	vhodně	ano	skloubit	sama	dva a více
40	67	ano	4	město	rodina	ano	25-30				kariera	mít dříve	ne	dětem	manželem	jednoho
41	85	ano	4	město	rodina	ano	25-27				děti	vhodně	ne	skloubit	sama	jednoho
72	44	ano	4	město	děti	ano	25				děti	vhodně	ano	skloubit	rodina	dva a více
73	48	ano	4	město	děti	ano	30				kariera	později	ano	skloubit	rodina	dva a více
75	45	ano	4	město	děti	ano	28-30				děti	vhodně	ne	kariéře	rodina	dva a více
81	43	ano	4	město	děti	ano	25				nic	mít dříve	ano	dětem	s přítelem	jednoho
82	44	ano	4	město	děti	ne	30-35				děti	vhodně	ne	dětem	sama	dva a více
83	23	ne	4	město	kariéra	ano	22	ano		dvě	kariéra			dětem	s přítelem	jedináček
88	23	ne	4	město	rodina	ano	20-25	ano	26	tři a více	kariéra				rodina	jednoho